№ 251 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 12

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 12 № 251

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ.
Տելեֆոն № 253.

ԽՈԼԵՐԱՅՈՎ

և այլ տարափոխիկ հիւանդութիւններով անկարելի է վարակվել՝ եթէ գործ է ածվում մաքուր ջուր։ Առաջարկում ենք հէնց այժմ ձեռք բերել ջուր մաքրելու համար ջրզտիչ ապարատ

„Հիդրիօլ“ անունով։

Նրա գործադրելու ձևը շատ հասարակ է։ Զտիչ մասը հեշտութեամբ ամրացվում է ամեն մի ծորակի (кранъ) վրա, օրինակ՝ ջրմուղը, հեշտաեռի և ուրիշ տարկաների։ Ամենակեղտոտ ջուրը համարեա թէ վայրկենապէս փոխարկվում է պարզ-բիւրեղեայ ջրի և մաքրվում է բակտերիաներից։ Կարճ ժամանակի ընթացքում «ՀԻԴՐԻՕԼ» ապարատը տարածվել է տասնեակ հազարներով, որը ապացոյց է նրա գործնականութեան։ Ամեն մի ապարատի հետ ուղարկվում են անհրաժեշտ մասերի պաշար և ձեռնարկ։ Զտիչ «ՀԻԴՐԻՕԼԻ» գինը միայն—2 ր. 50 կ.։ Ճանապարհածախսը ապարատի հաշւին.—Եւրոպակ. Ռուսաստան—50 կ., Ասիական—75 կ.։

Պատուէրները հասցէագրել՝ Единственному представителю для всей Россіи Торговому Дому Александръ Гольдеръ и К-о. МОСКВА, Садовая-Спасская, д. Петрова.

(Հ. ու. կ.) ա. 15—15

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Մ. Գ. Դանիէլ-Բէկ

Ընդունելութիւնը } Առաւօտեան 10—2 ժ. Երեկոյեան 4—6 ժ.

Հասցէ՝ Ртищевская ул., № 7.

(Հ. 2.) ա. 50—24

ԽՐԱԽՈՒՍԱՆՔԻ ԱՐԺԱՆԻ

II

Տնայնագործական արհեստների զարգացմանը ինքը ժողովուրդը տալիս է մեծ գործնական նշանակութիւն։ Ներկայումս մի քանի գիւղեր իրանց հաշւով պահում են արհեստանոցներ և առանձին հոգատարութեամբ հետևում են աշակերտների ուսուցման։

Այդ գիւղերի շարքում պէտք է հաշւել բացի Համամլուի շրջանի երեք գիւղերից նաև Մեղրի գիւղը, ուր շուտով կը սկսվեն պարապմունքները արհեստանոցում։

Բայց գիւղերից շատերը անկարող են իրանք իրանց օգնել առաջին տարվայ ընթացքում և պէտք է նրանց աջակցութիւն ցոյց տալ մինչև նրանք ծանօթանան նոր գործի հետ, ընտելանան արհեստին և գործնականապէս նրան գնահատեն։

Հայ Տնայնագործական Ընկերութիւնը վերցրել է իր վրա արհեստագիտական կրթութեան տարածման գործը, ծախսում է իր բոլոր միջոցները, յուսալով հասարակութեան աջակցութեան վրա։ Իր գործունէութեան միջոցին նա մի փոքր դիւրութիւն ստացել է այն մասնաւոր օժանդակութիւնից, որ տուել էին այս տարի Պետերբուրգի եկեղեցական խորհուրդը և Նպաստամատոյց Յանձնաժողովը։

Մինչդեռ կեանքի պահանջը անհամեմատ աւելի մեծ է, քան եղած օժանդակութիւնները։

Տնայնագործական արհեստի տարածմանը աջակցելու ցանկութիւն յայտնել են և մասնաւոր անձեր։

Բժիշկ Ա. Բուդաղեանը ծանօթանալով այս տարվայ փորձերի հետ և համակրելով գործին, որոշել է յատկացնել 250 րուբլի սկիզբ դնելու այդ արհեստին Ախալցխայի գաւառի Ծուղրութ գիւղում։ Ս. Գուլիշամբարեանը մտադիր է նոյնը իրագործել իր հաշւով Ցխինվալում։

Շատ գիւղեր սպասում են աջակցութեան հիմնարկութիւնների և մասնաւոր անձերի կողմից։

Նախիջևանի գաւառի Գեօմրի գիւղի բնակիչները, որոնք այնքան փչացվել էին հայ-թուրքական ընդհարումների ժամանակ, այժմ ամեն ջանք են գործ դնում վերականգնելու իրանց տնտեսութիւնը և դիմել են Թիֆլիսի Նպաստամատոյց Յանձնաժողովին՝ խնդրելով, որ նրանց դրամական կամ տեխնիկական օգնութիւն հասցվի գիւղում տնայնագործական արհեստանոց բանալու համար։ Նոյն տեսակ դիմումներ արել են Ղազախի գաւառի և Արագածի շուրջ գտնվող գիւղերը։

Այստեղ կարևոր ենք համարում յիշեցնել և հետևեալի մասին։ Անցեալ ամառ, երբ Նոր-Բայազէտի գաւառը գտնվում էր հացի կողմից անմխիթար դրութեան մէջ, Թիֆլիսի Նպաստամատոյց Յանձնաժողովը յատկացրեց հինգ հազար րուբլի գումար կարօտեալների համար այն պայմանով, որ վերցրած գումարի կէսը վերադարձվի։ Եւ միևնոյն ժամանակ նա թոյլատրեց, որ այդ կէսը ժողովելուց յետոյ գործածվի տեղական կուլտուրական նպատակների համար, օրինակ շտեմարան, տնայնագործական արհեստանոց, կաթնատնտեսական դասընթացքներ հիմնելու համար։

Այդ գումարի ժողովելը թողնված էր տեղական Նպաստամատոյց մասնախմբին։

Անցեալ տարվայ ձախորդ հանգամանքները, որոնց զոհ գնացին Նորադուզի, Ղշլաղի և ուրիշ գիւղերի արտերը, թոյլ չը տուին ժողովելու գումարը և գործադրելու կրթական նպատակների համար։ Իսկ արդեօք ժողովվում է նա այս տարի—մենք չունենք տեղեկութիւններ։

Եթէ այդ գումարի նոյնիսկ մի մասը կարելի լինէր վերականգնել այս ձմեռ, Նոր-Բայազէտը կարող կը լինէր օրինակ տնայնագործական արհեստանոցների հիմք դնել այդ գաւառում։

Արդարև, մի արհեստանոց հինգ տօրքով, վարպետով և թելով կը պահանջէ մի տարվայ համար ոչ աւելի, քան 700 րուբլի, իսկ այդ մի տարվայ ընթացքում կարող են սովորել աշակերտների մի քանի խմբեր, տալով մի տարուց յետոյ մօտ յիսուն հոգի արհեստ գիտցող աշակերտներ։

Գործը կարելի է սկսել նոյնիսկ աւելի փոքր գումարով, ապահովելով արհեստանոցի գոյութիւնը միայն կէս տարով։

Եւ անշուշտ ցանկալի է, որ Նոր-Բայազէտը զգալով իր վրա դրված յանձնարարութեան կատարելու անհրաժեշտութիւնը, ձեռնարկէր գործնական միջոցների։ Մեր վերև յիշած գումարները այնքան փոքր բաներ են, որ նոր բայազէտցիները հայթայթել կարող էին նրան նոյնիսկ ուրիշ միջոցներից, եթէ որևէ պատճառով անյարմար լինէր տուրքեր ժողովելը այս տարի։

Ս. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոնդոն, 10 նոյեմբերի

Րէյտերին հեռագրում են Թեհրանից շահի մանիֆեստի բովանդակութեան գլխաւոր կէտերը.

«Մենք խոստացանք գումարել մէջլիսը նոյեմբերի 10-ին և պատրաստ էինք պահել մեր խօսքը, սակայն, նկատի առնելով որ ժողովրդի ժողոված ներկայացուցիչները հաղորդեցին մեզ և իրանց սասծը հաստատեցին գրաւոր կերպով, որ նրանք սահմանադրութիւն չեն ցանկանում, այլ և այն, որ ամբողջ ժողովուրդը աղերսեց մեզ մէջլիսը չը գումարել, մենք վճռեցինք կատարել նրանց խնդիրքը»։

Հոգևորականութեանը շահը դիմում է այսպիսի խօսքերով.

«Որովհետև դուք ընդունեցիք, որ պարլամենտ հաստատելը հակառակ կը լինէր իսլամի օրէնքներին, որի մասին հաղորդված է հեռագրով և գրաւոր զեկուցագրով ամբողջ հոգևորականութեան կողմից, մենք հրաժարվում ենք այդպիսի ծրագրից։ Այսուհետև մէջլիսը ոչ մի կերպ չի գումարվի։ Այնուամենայնիւ, արդարադատութեան համար, մենք անհրաժեշտ հրահանգներ տուինք նրա պաշտպանութեան համար։ Առաջարկում ենք հոգևորականութեանը՝ յայտնել հանուր ժողովրդին մեր վճիռը՝ պաշտպանել մեր հպատակների իրաւունքները և, ըստ շարիաթի, հակառակել չարամիտ մամնաւորների իրականացմանը»։ («Հ. Գ.»)

Լոնդոն, 10 նոյեմբերի

«Times»-ը մի առաջնորդող յօդուած է նուիրել Պարսկաստանի իրերի դրութեանը և կրկին շեշտում է Ռուսաստանի ցոյց տուած զգալումի վրա, չը նայած ուժեղ փորձանքին։

Վերջում լրագիրը ասում է. «Դա բացատրվում է նրանով, որ նա լիակատար վստահութեամբ է վերաբերվում դէպի Անգլիայի լօյալութիւնը։ Այդ վստահութիւնը մենք պէտք է արդարացնենք և սիրայօժար ամեն հնարաւոր բան կանենք, որպէսզի խափանենք արդարացնենք այդ, ինչ տեսակ էլ կրիտիքական դրութիւն ստեղծվի Պարսկաստանում»։ («Հ. Գ.»)

Թաւրիզ, 9 նոյեմբերի

Այսօր Եամի զաստավայով Խօյ անցան Սամթար-խանի 500 ձիաւորներ և 500 հետևակներ, որոնք հրաժարվեցին ճանապարհի տուրքը վճարելուց։ Զաստավայի պահապաններից խլեցին երկու ձի, իսկ տամնապետից տարան ոչխարներ։ Մարանդում բարձրացված է կարմիր դրօշակ։ («Հ. Գ.»)

Պետերբուրգ, 10 նոյեմբերի

Վերջին ժամանակներս ինչպէս ռուսական, այնպէս և արտասահմանեան առօրեայ մամուլի մէջ լուրեր երևացին, որ պարսկական Ատրպատականի նահանգի դէպքերի և Բօսնիայի և Հերցեգովինայի հարցի միջև գոյութիւն ունի ինչ-որ քաղաքական կապ, որ ռուս կառավարութիւնը իբր թէ պատրաստվում է Ատրպատականում իր համար տերրիտորիալ կոմպենսացիա որոնել։

Միանգամայն հեղինակաւոր աղբիւրներից բղխած տեղեկութիւնների հիման վրա, Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութիւնը կարող է յայտնել, որ այդ լուրերը մտացածին են։ Ռուսաստանը, համակված առաջաբար Պարսկաստանի հետ անկեղծ բարեկամութիւն պահելու տրամադրութեամբ, բնաւ մտադրութիւններ չի ունենայ նրան կազմալուծելու և Ատրպատականում որևէ տերրիտորիալ իշխանութիւն գրաւելու մասին։ («Հ. Գ.»)

Կ. Պօլիս, 10 նոյեմբերի

Երէկ կրկին տեղի ունեցան յունական հսկայական ցոյցեր ընտրութիւնների դէմ բողոքելու նպատակով։ Յունաց տաճարի առաջ տեղի ունեցաւ մի մեծ միտինգ։ Կէսօրվայ մօտերը ամբոխը, թւով մի քանի հազար յոյն, մօտենալով Ստամբոլին, Բ. Դրան առաջ ցոյց սարքեց։ Բ. Դրան մէջ այդ ժամանակ տեղի էր ունենում մինիստրների խորհրդի նիստը։ Մինիստրների խորհուրդը երկրագործութեան մինիստր Մավրօկորդատօյին, որ ազգով յոյն է, յանձնարարեց խաղաղեցնել ցուցարարներին։ Մեծ վէզիրն էլ ընդունեց յոյների պատգամաւորութիւնը և յայտնեց, որ յոյները հնարաւորութիւն ունեն բողոքել պարլամենտի ընտրութիւնների դէմ, իսկ մինչև օրս կարող են սպասել ընտ...

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՆԵԱՆՔԷՆ

Լօնդօն, 14 նոյեմբեր (Ն. տ.)

Այս վերջին շաբաթը ճառերու և ճարտասանութեանց շաբաթ մը եղաւ եւրոպական դիւանագիտական շրջանակներուն համար։

Ամսոյս 9-ին, տեղւոյս տարեկան քաղաքապետութեան ընտրութեան առթիւ, մինիստր-նախագահ Ասքուիթ ընդարձակ ճառ մը խօսեցաւ, շօշափելով, ի միջի այլոց, Մօտ. Արևելքի կացութիւնը, շնորհաւորելով միանգամայն Երիտասարդ-Թիւրքիոյ նոր սահմանադրութիւնը, ինչպէս որ արդէն ըրած է նախորդ առթիւ մը, ճիշդ արտաքին գործոց մինիստրին հոգիով։ Վաւերացուց անգլիական կառավարութեան բարեկամական զգացմունքը հանդէպ Գերմանիոյ՝ որ վերջերս, շնորհիւ անակնկալ դէպքերու և կարգ մը թերթերու, խիստ լարուած վիճակի մէջ կը գտնուէին երկուստեք։ Ապա յիշատակեց անգլօ-ռուսական համաձայնութիւնը, որու պատճառով Ռուսաստան պարտաւորուած է պարսկական գործերուն հանդէպ անշահախնդիր դերք մը բռնել և ստիպել շահին՝ սահմանադրական կարգերը յարգել և նոր պարլամենտ մը կազմել։ «Մեծապէս փափաքելի է, որ խռովութիւնները վերջ մը գտնեն Պարսկաստան, և այդ նպատակին հասնելու համար,—աւելցուց Ասքուիթ,—միացած ենք Ռուսաստանի՝ ստիպել շահը իր՝ սահմանադրութեան նըկատմամբ ըրած խոստումը պահել և ընդհանուր ներումն շնորհել քաղաքական յանցաւորներուն»։ Յիշատակեց նոյնպէս, որ Մեծն-Բրիտանիա նպատակ չունի այս կամ այն պետութեան հետ համաձայնութիւն կազմելով՝ ուրիշները չէզոքացնել և թըշնամացնել։ Իր ձգտումները միշտ խաղաղական եղած են ու այդպէս ալ պիտի շարունակուին։

Այնուհետև, ի պատասխան տեղական կարգ մը ջինգօներուն, որոնք օրէ-օր կը յայտարարեն հասարակութեան թէ՝ ազատական կառավարութիւնը նաւատորմն ու բանակը նուազեցնելով՝ օտարներու յարձակման դիւրին պատառ մը կը պատրաստէ, Ասքուիթ վստահեցուց ունկնդիրները, որ ինչ կուսակցութիւն ալ գայ կառավարութեան գլուխը, այս երկրին ապահովութիւնը ամենէ էական կէտն է, և նաւատորմը իր ույժը միշտ պահած է և պիտի պահէ՝ ուէ անակնկալի դէմ։

Իմ սահմանէս դուրս ըլլալով, աւելորդ կը համարիմ գերմանական ըէյխստագին մէջ տեղի ունեցածները մանրամասնել հոս՝ Վիլհէլմ կայսեր նորագոյն անխոհեմութեան առթիւ։ Լուրերը շատոնց հասած կըլլան արդէն։

Դառնալով մեր երկրի՝ Թիւրքիոյ վիճակին, այստեղ արտագրել կուզեմ տեսակցութիւն մը հանրածանօթ երիտասարդ-թիւրք Ահմէդ Րիզայի հետ, որ տեղւոյս «Morning Leader» թերթի Պարիզի թղթակիցն ունեցած է։

Ահմէդ Րիզա վերջերս մասնաւոր պաշտօնով եւրոպական մայրաքաղաքները կայցելէ, ուղղակի Բ. Դուռնէն ղրկուած, և այժմ կը գտնուի Լօնդօն։ Նկատի ունենալով իր դերը նոր ռէժիմին մէջ, տարակոյս չկայ, որ իր արտայայտած կարծիքները զուրկ չեն ըլլար շահեկանութենէ։

Խօսելով «Միութիւն և առաջդիմութիւն» կոմիտէի ապագայ ծրագրի մասին, ահա իր խսկական բառերը.

«Յուլիս 24-ի սահմանադրութեան հռչակումէն ի վեր, մեր կօմիտէն իր ուշադրութիւնը դարձուցած էր ամեն կէտի,—ոստիկանութեան, քաղաքացիական և զինուորական վարչութեան, և այլն,—որովհետև մենք խորհեցանք թէ մեր պարտականութիւնն է՝ կօմիտէին ժողովրդին մէջ ունեցած պրէստիժը օգտակար հանդիսացնել՝ փոփոխման այս շրջանին։ Բայց այսուհետև մեր կուսակցութիւնը միայն բարոյական դեր պիտի խաղայ երկրին մէջ, այսինքն՝ պիտի ձգտի բովանդակ բնակչութեան մտաւորական և բարոյական զարգացման և օսմանեան կայսրութիւնը կազմող զանազան տարրերու մէջ համերաշխութեան ստեղծման։ Այս չի նշանակեր, թէ մենք բոլորովին պիտի թողունք քաղաքական ասպարէզը, բայց կը կարծենք, որ խորհրդարանին մէջ մեր կօմիտէին անդամները շատով մեծամասնութիւն մը պիտի կազմեն։ Այս մեծամասնութիւնը երկրի քաղաքական կուսակցութիւնը պիտի ըլլայ և միջնորդի դեր կատարէ մեր կօմիտէին և կառավարութեան միջև։

«Սակայն, ընդհանրապէս, մեր ջերմ փափաքն է մեր ամբողջ օժանդակութիւնը շնորհել սահմանադրական կառավարութեան։ Մենք կուզենք, որ մեր կառավարութիւնը (որը միմիայն պատասխանատու է) հզօրանայ և յարգանք վայելէ թէ երկրին մէջ և թէ արտասահման։ Այդ է ծրագիրը՝ զոր կը յուսանք իրագործել։

«Երիտասարդ-Թիւրքերուն կուսակցութիւնը, որ պիտի կազմուի երկրին ամեն կողմերը, իր ուշադրութիւնը պիտի նուիրէ մասնաւորաբար նախ՝ բիւջէի մը հաստատման. երկրորդ՝ հասարակաց դաստիարակութեան կազմակերպման, որ հիմք է ամեն լուրջ բարեկարգումի. երրորդ՝ մեր զինուորական ույժերու զօրացման, ցամաքի և ծովու վրայ։ Պէտք է նկատել, որ մեր նպատակը լոկ պաշտպանողական է։ Մենք ուէ երկրի դէմ պատերազմ հռչակելու մտադրութիւն չունինք։ Չորրորդ՝ օգնել կառավարութեան՝ երկրին մէջ անդորրութիւնը ապահովելու՝ արդարադատ վարչութեան մը շնորհիւ, և հանրային պիտոյից բաւարարութիւն տալու։

«Եթէ Եւրոպա, որ մինչև օրս ճանչցաւ Թիւրքիան, դժուարութիւններ չյարուցանէ մեր առջև և մեզ առանձին թողու, հինգ տարիէն,—աւելի չեմ ուզեր,—կրնանք ցոյց տալ աշխարհին, թէ մենք ընդունակ ենք ինքզինքնիս կառավարելու և թէ անարժան չենք իր համակրանքին ու յարգանքին»։

Այս հետաքրքրական տեսակցութիւնը աւարտելէ առաջ, արմատական թերթին թղթակիցը կը հարցնէ Ահմէդ Րիզա-բէյին.

— Դեռ ևս կարևոր յետադէմ (reactionary) կուսակցութիւն մը գոյութիւն ունի՞ Թիւրքիոյ մէջ։

Որուն կը պատասխանէ Թիւրք լիդըրը.

— «Եւրոպական առումով յետադէմ կուսակցութիւն մը գոյութիւն չունի Թիւրքիա։ Դժգոհներու և քըթմնջողներու խմբակ մը կայ լոկ՝ կազմուած նախորդ լրտեսներէ (խաֆիէ) և մէկին նկարագրի տէր պաշտօնեաներէ, որոնք վերջերս արտաքսուեցան։ Պարլամենտի մէջ մէկ յետադէմ մը իսկ պիտի չըլլայ, այսինքն ոչ մէկ հակասահմանադրական անդամ մը։ Նոյն վերոյիշեալ դժգոհներու մէջ իսկ չկայ մէկը, որ սահմանադրութեան դէմ ձայն բարձրացնէ։ Կըսեն թէ, օրինակի համար, կրօնը պէտք եղածին պէս չի յարգուիր, թէ աւանդութիւնները կանտեսուին, կամ թէ արդարութեան գործադրումը առաջուան չափ լաւ չէ. բայց ոչ մէկ խօսք սահմանադրական ռէժիմին դէմ։

Երիտասարդ-Թիւրքերու այս գործունեայ առաջնորդին այսպիսի լաւատես հեռատեսութիւնը մեծապէս սրտապնդիչ է։

Յիշեմ միանգամայն, որ այս միևնոյն գաղափարը կարտայայտեն անգլիական մամուլի ամենէ ծանրակշիռ ու քաջածանօթ ներկայացուցիչները։ Դր. Դիլօն, «Daily Telegraph»-ի մեծանուն թղթակիցը, որ վերջերս Բալկաններու վրայով թռուցիկ այցելութիւն մը գործեց դէպի Կ. Պօլիս, ուր, ի միջի այլոց, տեսնուեցաւ նաև Քեամիլ փաշայի, յունաց պատրիարք Յովակիմի և մեր Իզմիրլեանին հետ, իր շահեկան թղթակցութեան ընթացքին կը յայտնէր, որ բռնակալութիւնը, ինչ անակնկալներ ալ պատահին, մշտնջենապէս ոչնչացած է Թիւրքիա և ասոր յարուցման ծրագիրները ցնորական զառանցանք մը լոկ։

Դր. Դիլօն ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը ունի այս մասին՝ քաղաքական հռչակաւոր ամսաթերթ «Contemporary Review»-ի նոյեմբերի թւին մէջ՝ «Մօտաւոր Արևելքը» վերտառութեամբ, որու կարևոր կէտերը պիտի ջանամ հաղորդել առաջին առթիւ մը։

Մինաս Ցոլակ

րութիւնների կատարման ձևը իրանց հաւատարմատարների միջոցով։ Ցուցարարները աղմուկ բարձրացրին, ըստ որում նրանցից մինը ջարդեց մինիստր Մավրոկորդատօյի կառքի ապակին, որ գնում էր Պերա յոյների հետ բանակցութիւններ վարելու համար։ Նոյն կառքում նստած յունաց եպիսկոպոսը ենթարկվեց ծեծի։ Այնուհետև ցուցարարները մասամբ ցըրվեցին ինքնակամ կերպով, մասամբ ցրվեցին զօրքերի միջամտութեամբ։ Երեկոյեան քաղաքում խաղաղութիւնը վերահաստատվեց և այլևս չը խախտվեց։ Քաղաքում շրջում են զինուորական պահակախմբեր։ («Հ. Գ.»)

—

Կահիրէ, 10 նոյեմբերի

Յօգուտ սահմանադրութիւն շնորհելու՝ տեղի ունեցաւ մասսայական ցոյց։ Խըդիվի անցնելու ժամանակ ցուցարարները աղաղակում էին. «Կեցցէ սահմանադրութիւնը»։ («Հ. Գ.»)

—

Պարիզ, 10 նոյեմբերի

Երէկ երեկոյեան Ֆալիէրի մօտ կայացաւ ճաշկերոյթ ի պատիւ շվեդական թագաւորական զոյգի։ Մինչև ճաշը Գուստաւ թագաւորը ընդունեց դիպլոմատիական մարմինը։ («Հ. Գ.»)

—

Խարբին, 4 նոյեմբերի

Չինաստանի հարաւային մասերում իշխանութիւնները արտակարգ միջոցներ են ձեռք առել կարգը պահպանելու համար։

Մանջուրական Պեկինը ուժեղ հըսկողութեան տակ է։ Չինական Պեկինում կալանաւորում են բոլոր կասկածելի անձանց։ Ամենուրեք զօրամասերի վրա հրամանատարներ են նշանակված մանջուր-օֆիցէրներ։ («Р. С.»)

—

Պետերբուրգի դիպլոմատիական շըրջաններում մեծ յոռետեսութեամբ են վերաբերվում Չինաստանի իբրև դրութեանը։ Արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ կան տեղեկութիւններ, որոնք հաստատում են այն լուրը, թէ ամբողջ Չինաստանը ներկայումս ծածկված է գաղտնի ընկերութիւնների ցանցով, որոնց նպատակն է տապալել մանջուրական թագաւորական ցեղը և մաքրել օտարերկրեայ ազդեցութեան դէմ։

Ի միջի այլոց, հիւպատոսական զեկուցումներից երևում է, որ չինացիները նոյն իսկ չեն ուզում թագցնել իրանց ատելութիւնը դէպի ռուսները։

Ընդհանուր առմամբ, լաւատեղեակ անձանց կարծիքով, Հեռաւոր-Արևելքում կրկին փոթորիկ է սպասվում։

(«Р. Сл.»)

—

Վիէննա, 10 նոյեմբերի

«Cor. Bur.» Բէլգրադից ստացված հեռագրով հաղորդում է, որ սերբիական ազգային բանկի ոսկու պաշարը Բէլգրադից Նիշ փոխադրվեց։(«Հ. Գ»)

—

Վիէննա, 10 նոյեմբերի

Համալսարանում իտալական ուսանողների, որոնք ցոյց էին սարքել յօգուտ իտալական համալսարանի հիմնարկութեան Տրիէստում, և գերմանացի ուսանողների միջև տեղի ունեցան մի շարք ընդհարումներ։ Իտալացիները երգում էին Գարիբալդիի հիմնը, գերմանացիները երգում էին «Վախտ-Ամրէյն»։ Ընդհարման ժամանակ իտալացիների կողմից անսպասելի կերպով հրացաններ պարպվեցին։ Վիրաւորված են մի քանի գերմանացի ուսանողներ։ Շատ ուսանողներ փայտի հարուածներ ստացան։ Իտալացիները դուրս քշվեցին ակտի դահլիճից։ Փողոցում ոստիկանութիւնը մի շարք ձերբակալութիւններ կատարեց։

(«Հ. Գ.»)

—

Վիէննա, 10 նոյեմբերի

Տեղի ունեցաւ աւստրիական և ունգարական մինիստրների խորհրդակցութիւնը Էրէնտալի նախագահութեամբ, որ բացատրութիւններ տուեց քաղաքական դրութեան մասին միապետութեան առևտրական շահերի տեսակէտից՝ Սերբիայի, Ռումինիայի և Բօլգարիայի վերաբերութեամբ՝ և մանաւանդ արաւ հերթական մի քանի հարցերի լրացուցիչ պարզաբանութեան վրա։

Խորհրդակցութեան մէջ քննութեան առնվեցին այն միջոցները, որ անհրաժեշտ է ձեռք առնել մօտիկ ապագայում. մասնաւորաբար խորհրդակցութիւնը կանգ առաւ աւստրո-սերբիական այն առևտրական պայմանագրի վրա, որ ժամանակաւորապէս գործադրվում է այժմս։ Նաև քննութեան առնվեց Թիւրքիայում յայտարարված բօյկօտի ընթացքը և ուշադրութեան առնվեցին այն պատուէրները, որ տուել է բարօն Էրէնտալը Կ. Պոլսի դեսպանատանը։ («Հ. Գ.»)

—

Բէլգրադ, 10 նոյեմբերի

Սերբիական «Press Bur.»-ն հաղորդում է, որ մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները նոյեմբերի 5-ին առաջադրութիւն արին սերբիական կառավարութեանը, խորհուրդ տալով նրան յետ կանչել զօրքերին սահմանագլխից և արգելել հրոսակախմբերի կազմակերպութիւնը։

Սերբիական կառավարութիւնը մի նօտայով վստահեցրեց ներկայացուցիչներին, որ Սերբիան լօյեալ կը պահէ իրան Աւստրո-Ունգարիայի վերաբերութեամբ։ («Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 10 նոյեմբերի

Լայպցիգում այսօր կայացաւ պանգերմանական դաշնակցութեան արտակարգ նիստը, պարզելու համար յարաբերութիւնները դէպի վերջին քաղաքական դէպքերը։ Նախագահը յայտնեց, որ ժողովի գումարումը կապ ունի սև շաբաթվայ դէպքերի և այն յարձակումների հետ, որոնց գերմանական տարրը ամենից առաջ ենթարկվում է Չեխիայում։ Պանգերմանական դաշնակցութիւնը իրան կապված է համարում կենսական կապերով՝ ճնշված ցեղակիցների հետ Աւստրիայում, իսկ դաշնակցութիւնը Գերմանիայի և Աւստրիայի միջև քաղաքական յանցանք կը լինէր, եթէ նրա շնորհիւ հնարաւոր դառնար ճնշել գերմանական տարրը Աւստրիայում։ Ապա ժողովը սկսեց քննել ծանուցագրի նշանաւորագոյն կէտը՝ գերմանական կայսերական քաղաքականութեան խորտակումը։ Հռետորներից մէկը խիստ լեզուով խօսեց գերմանական բիւրօկրատիայի դէմ, որը նոր կուրսի ազդեցութեան տակ զրկվեց իր ամբողջութիւնից, ուստի վերջերս սկսեց զարգանալ ֆավօրիտիզմը։ Հարաւային Գերմանիայում նոյնպէս նկատելի են սեպարատիստական ձգտումներ։ Ժողովը կարծիք յայտնեց մինիստրների պատասխանատուութեան սահմանման և սահմանադրութեան փոփոխութեան դէմ։ Ժողովի կարծիքով, ոչինչ չէ կարելի անել. հարկաւոր են զօրեղ մարդիկ։

(«Հ. Գ.»)

—

(Սեփ. Թղթ.)

Էջմիածին, 10 նոյեմբերի

Կաթողիկոսական տեղակալ Գէորգ արքեպիսկոպոսը հրամայեց Երուանդ վարդապետի՝ եկեղեցու բարենորոգման մասին գրած յօդուածը կարել և ոչնչացնել։

ԴԷՊՔԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

—

Թաւրիզ, 6 նոյեմբերի

Արտագաղթը շարունակվում է։ Տարածված լուրերը մեղադրական չեն գաղթի վերաբերմամբ։ Ամենքը ձղձգված սպասում են վերջնական պայթումին։ Խօսվում է, որ մի քանի օրից Էյն-ուդ-Դօվլէն պիտի աշխատէ քաղաք մտնել և եթէ ընդդիմութեան հանդիպի սովորականին նման, այն ժամանակ ռուսաց զօրքը, որի մասին ասում են որ երէկ անցել է սահմանը, պիտի քաղաք մտնէ։

Դժուար է կանխագուշակ լինել, թէ արդեօք ռուսաց զօրքը, եթէ աշխատէ Ջուլֆայից այս կողմ առաջ խաղալ և մտնել քաղաք, ընդդիմութեան չը պիտի՞ հանդիպի սահմանադրականների կողմից. արդեօք թիւրք կառավարութիւնը, յանձին երիտասարդ-թիւրքերի, որոնք քանի օր առաջ Կ. Պոլսից ուղարկված մի մեդալով (jeton) պարգևատրեցին Սաթթար խանին, կանէ՞ որևէ քայլ սահմանադրական Ատրպատականը կամ Թաւրիզը իր հովանաւորութեան տակ առնելու։

Տարափոխիկ հիւանդութիւնների պատճառով հայոց դպրոցները փակվեցին։

Սալմաստում միապետականների և սահմանադրականների կռիւը վերջինների յաղթութեամբ է վերջացել. այսպէս են հաղորդում Սալմաստից։

Իբօ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

—

Կիրակի և երկուշաբթի օրերը, երեկոյեան, տեղի ունեցան պ. Խօսրով Արզումանեանի տանը մասնաւոր խորհրդակցութիւններ պարսկահայերի ներկայ ճգնաժամային դրութեան մասին մտածելու համար։ Խորհրդակցութեանը հրաւիրված էին պարսկահպատակ հայերից և տեղական ինտելիգենցիայի մի քանի ներկայացուցիչներ։ Ատրպատականի առաջնորդ Կարապետ վարդապետը մանրամասն բացատրեց Մուժամբարի, Ղարադաղի դէպքերը, Թաւրիզի հայերի ներկայ վիճակը, անհրաժեշտութիւնը օգնութեան հասնել Թաւրիզի հայ հասարակութեանն, որ ստիպված է հարիւրաւոր տառապեալներ պահել, կերակրել այնպիսի մի ժամանակ, երբ քաղաքը պաշարված ամեն կողմից՝ պաշարողների կողմից մեծ նեղութեան մէջ է։

Խորհրդակցութիւնը մանրամասնօրէն և բազմակողմանի քննելով խնդիրը՝ եկաւ այն եզրակացութեան, որ անհրաժեշտ է առաջնորդի կողմից հեռագրով դիմել շահին Թեհրան և խնդրել հարկաւոր միջոցները ձեռք առնել, որ հայերին վտանգ չը սպառնայ։ Միևնոյն ժամանակ խորհրդակցութիւնը եկաւ այն եզրակացութեան, որ Պարսկաստանում հայերը պէտք է չէզոքութիւն պահպանեն, չը բռնելով ոչ միապետականների և ոչ էլ յեղափոխականների կողմը։ Ապա խորհրդակցութիւնը ընտրեց 4 հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով, որին յանձնեց նախաձեռնողական պաշտօն, այն է ամեն մի հարկաւոր դէպքում ժողով գումարել, կարևոր դիմումներ անել ուր հարկն է։ Ընտրվեցին պ. պ. Խաչատուր Թումանեան, Հ. Առաքելեան, Խօսրով Արզումանեան և Յովսէփ Շահգալդեան։ Այդ մասնաժողովին պէտք է միանան Ղարադաղցի հայերի կողմից ընտրված 2 ներկայացուցիչներ ևս։

Առաջնորդի և պարսկահպատակ հայերի կողմից շահին ուղարկված հեռագրերի պատճէնը կը բերենք վաղը։

ԹԻՖԼԻՍԻ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—

Քաղում ենք հետևեալ մանրամասնութիւնները պաշտօնական «Кавказъ» օրաթերթից.

Երկուշաբթի, նոյեմբերի 10-ին, բրաունինգ ատրճանակի մի հարուածով իր կեանքին վերջ դրեց Թիֆլիսի ոստիկանապետի պաշտօնակատար գնդապետ Վ. Ի. Ցիխոցկին։

Առաւօտեան ժամը 9-ի մօտերը գնդապետ Ցիխոցկին, սովորականի նման, եկաւ ծառայութեան իր դիւանատունը և ընդունեց տեղական պրիստաւների րապօրտները։ Նա մի անսովոր ուրախ տրամադրութեան մէջ էր և ուրախ-ուրախ խօսակցում էր իր ծառայակիցների հետ։ Այնուհետև Վ. Ի. ընդունեց մօտ 100 խնդրատուների և ժամը 10-ին գնաց սովորական զեկուցումը տալու Թիֆլիսի նահանգապետին, գեներալ-նահանգապետին և Թիֆլիսի ժանդարմական վարչութեանը, որտեղից Վ. Ի. վերադարձաւ իր դիւանատունը ժամը 11 և 30 րօպէին, մտաւ իր առանձնասենեակը և, հրամայելով ոչ ոքի իր մօտ չը թողնել, ձեռնարկեց սովորական զբաղմունքներին։

Վ. Ի. հրամաններ գրեց Թիֆլիսի ոստիկանութեան անունով։ Այդ հրամանների մէջ, ի միջի այլոց, շնորհակալութիւն է յայտնում իր ստորադրեալ ոստիկանութեան պաշտօնեաներին նրանց օրինակելի ծառայութեան համար. Մնաս բարև է ասում բոլորին և յայտնում է, որ նա «ծառայեց հաւատարիմ և շիտակ»։

Իր կնոջ անունով թողած նամակի մէջ Վ. Ի. գրում է, որ իր կեանքի վերջին րօպէին նա աղօթեց Տիրոջը իր կնոջ և երեխաների համար։ Այնուհետև հանգուցեալը խնդրում է կնոջը իր մահվան համար ոչ ոքի չը մեղադրել և ներել իր այդ մեղքը։

Ժամը 12 և 20 րօպէին հանգուցեալի առանձնասենեակում լսվեց ատրճանակի ձայն։ Կրակելու ձայնից անմիջապէս առանձնասենեակը ներս վազեց ոստիկանապետի դիւանատանը գտնվող 3-րդ քաղաքամասի պրիստաւ Վ. Դուշինսկին, իսկ նրա ետևից ոստիկանապետի օգնական Գ. Կանդելակին։ Երբ սրանք մտան առանձնասենեակը, տեսան բրաունինգը յատակին ընկած, իսկ Ցիխոցկին գնդակահարված սրտից, նստած աթոռի վրա արիւնաշաղախ։ Մահը տեղի է ունեցել վայրկենաբար։

Դրանից 15 րօպէ յետոյ ոստիկանապետի դիւանատունը եկան Թիֆլիսի նահանգապետ Լօզինա-Լօզինսկին, Թիֆլիսի նահանգական դատարանի դատախազի օգնական Տկաչև, զինուորական դատաւոր գ.-մ. Ստօլեարևսկի, նահանգական վարչութեան խորհրդատու Մինեևը, գեներալ-նահանգապետի ադիւտանտ շտաբս կապիտան Բէլավին, ոստիկանական բոլոր պրիստաւները և այլն։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

(Սեփ. Թղթ.)

—

Շուշի, 6 նոյեմբերի

Ամսիս 4-ին Բարեգործական ընկերութեան գրադարան-ընթերցարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ Կ. Հ. Բարեգործական ընկերութեան Շուշու ճիւղի ընդհանուր ժողովի նիստը նախագահութեամբ Յարութիւն Քր. Վարդապետեանի։ Ժողովը հրաւիրված էր քննելու ընկերութեան տեղական ճիւղի նախահաշիւը։ Չը նայած որ երկրորդ անգամն էր ժողով հրաւիրվում՝ դարձեալ բազմամարդ չէր, նման իր բարակցաւատ նախորդներին։

Նախագահը համաձայն կանոնադրութեան 68-րդ կէտի նիստը բաց արաւ 13 հոգով։—Գիտակցութեան կատարեալ բացակայութիւն... Նախ՝ անդամ-քարտուղար Գ. Տէր-Մինասեան ժողովականների հետաքրքրութեան բաւականութիւն տալու համար զեկուցեց, որ սոյն անցնող տարվայ այլ և այլ նպատակների գործադրման համար որոշված 840 րուբլուց 300 ր. Շուշու կարիք ունեցող դպրոցների և աշակերտների ու 200 ր. անգործ արհեստաւորների նիւթականը բարելաւելու համար ամբողջովին չէ ծախսվել։ Դրանց փոխարէն ճիւղը բացել է մէկ ծխական երկսեռ դպրոց Ագուլեաց եկեղեցու բակում քաղաքիս ամենածայրայեղ չքաւոր դասի մանուկների համար։ Այնուհետև կարդացվում է վարչութեան կազմած նախահաշիւը 1909 թ. համար, որից երևում է, որ ընկերութիւնը մուտք է սպասում 2324 ր. և նոյնչափ ևս ծախք։

Մուտքի գումարները ընդունվում են ժողովականների կողմից անփոփոխ։ Իսկ ելքի գումարների մէջ ժողովը մտցնում է հետևեալ փոփոխութիւնը, այն է՝

1) Լրագրի և ամսագրի համար 200 ր.։
2) Նոր գրքերի համար 300 ր.։
3) Կիրակնօրեայ դպրոցի պահպանման համար 100 ր.։

Այդպիսով 1909 տարեշրջանի ծախքերի ընդհանուր գումարը հասնում է 2524 ր., հետևաբար այդ պակասը լրացնելու համար պէտք է դրամագլխից վերցնել ոչ թէ 424 ր., այլ 624 ր.։ Մենք հաւատում ենք անպայման, որ Բարեգործական ընկերութեան տեղիս ճիւղը կը զարգանայ, առաջ կերթայ, կը բեղմնաւորվի, որովհետև նրա ղեկավարները առանձին-առանձին վերցրած վերաբերվում են գործին օրինակելի եռանդով, երիտասարդական ամբողջ թափով։ Բայց մեր քաղաքի հասարակութիւնն էլ անպայման պէտք է ցոյց տայ իր նիւթական և բարոյական աջակցութիւնը, որպէսզի ընկերութեան ղեկավարները հնարաւորութիւն և միջոց ունենան բաւարարութիւն տալու ծով կարիքներին... Իսկ կարիքները շատ է և ստիպողական, չքաւոր ընտանիքների թիւը մեծ, զանազան թաղերից այս ու այն ուսումնարանը վազվզող բոբիկ և կիսամերկ երկսեռ մանուկների թիւը բազմաթիւ, և այլն և այլն։

Պօղոս Զաքարեան

—

Թեմիր-խան-Շուրա, 5 նոյեմբերի

Կով. Հայ. Բար. ընկերութեան ճիւղը մեզանում ևս բացվեց, որի կարևորութիւնը վաղուց էր զգացվում։ Ամսիս 1-ին նշանակված էր ժողով, որը, նախագահութեամբ պ. Ս. Սարումեանի, ընտրեց վարչութեան անդամներ, փոխանդամներ և վերստուգիչներ։ Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրվեցին. վարչութեան անդամներ՝ պ. պ. Ս. Սարումեանը, Յ. Կակոյեանը, Դ. քհ. Յովսէփեանը, Գ. Աւշարեանը և Ա. Մարտիրոսեանը. փոխ-անդամներ՝ Յ. Տաբինեանը և Մ. Սաֆարեանը, իսկ վերստուգիչներ՝ Հ. Վարդանեանը, Ա. Մելիք-Յովսէփեանը և Ա. Արաքչեանը։ Ի սրտէ ցանկանում ենք աջողութիւն և եռանդ, որպէսզի կարողանան իրագործել ժողովրդի կամքը։

Մռայլ

—

Վաղարշապատ, 7 նոյեմբերի

Մաստարան ընկած է Արագած լերան ստորոտում և բաղկացած է մօտ 300 տնից. տեղական ժողովրդի պարապմունքն է՝ հողագործութիւն և անասնապահութիւն։ Հայաբնակներն են՝ ցորեն և գարի։ Ցորենը մեծ մասամբ աշնան են ցանում, որովհետև գարնանացանը այնքան արդիւնք չէ տալիս։ Չը նայած Մաստարան կպած է Արագած լերան, բայց և այնպէս, ամռան ժամանակ ջրի խիստ կարիք է զգում։ Տեղական ժողովուրդը վերին աստիճանի ծոյլ, գինեմոլ և «խումարբազ» է։ Մաստարան ունի 3 քահանայ, որոնք կանոնաւոր գրել-կարդալ չը գիտեն։

Դպրոց ասված բանը Մաստարայում գոյութիւն չունի, ուստի և ժողովրդի մեծագոյն մասը անգրագէտ է։

Մաստարայի հարաւային կողմում, 6 վերստ տարածութեան վրա, գտնվում է Թալին հայկական գիւղը, որը բաղկացած է 250 տնից. այստեղի ժողովրդի պարապմունքն էլ նոյնն է, ինչ Մաստարայինը։ Թալինի ժողովուրդը թէ աշխատասէր է և թէ քաղաքակրթված. և այս հասկանալի է, որովհետև այնտեղ կան պետական երկդասեան դպրոց, հաշտարար միջնորդ, պրիստաւ, տանուտէր իր գրագրով և այլն։ Թալինի մի առաւելութիւնն էլ այն է, որ ունի ծիրանի այգիներ։

Մաստարայի արևելեան կողմը, այն է դէպի Արագած լեռը, ընկած է Ղըմզլու գիւղը. այս գիւղը բաղկացած է 80 տնից. ժողովրդի պարապմունքը նոյնն է, ինչ Թլածս գիւղացիներինն է. միայն գովելու արժանի է այստեղի ջուրը։ Ղըմըզլուեցիք աշնանը ցորեն չեն ցանում, որովհետև օդը սառն է. այստեղ ևս դպրոց չը կայ։

Ղըմզլու գիւղի աջ և ձախ կողմում գտնվում են Բազարջուղ և Գեօզլու գիւղերը. առաջինը բաղկացած է 60 տնից, իսկ երկրորդը՝ 95։ Այս գիւղերի ժողովրդի պարապմունքն էլ հողագործութիւնը և անասնապահութիւնն է։ Գովելու արժանի է յատկապէս Գեօզլուի ջուրը։ Երկու գիւղումն էլ դպրոց չը կայ։

Գեօզլու գիւղից քիչ հեռու ընկած է Դագլու գիւղը, որը բաղկացած է 100 տնից։ Տեղական ժողովուրդը պարապում է հողագործութեամբ և անասնապահութեամբ. այստեղ ևս աշնանացան լինում է, որովհետև կլիման բարեխառն է։ Դպրոցի մասին խօսելն անգամ աւելորդ է։

Չը մոռանամ ասել, որ Թլածս 6 գիւղերումն էլ վաշխառութիւնը ամենալայն չափերի է հասել, նամանաւանդ Մաստարայում։ Այս շրջանում այնպիսի վաշխառու հարուստներ կան, որոնք մի տարի առաջ Էջմիածնի գաւառում ձէթ էին վաճառում, գէթ իրանց գոյութիւնը պահելու համար։

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը գրածս համառօտ տեղեկագրից՝ այս 6 գիւղերում տիրում է տգիտութիւնը և վաշխառութիւնը, և շնորհիւ այն հանգամանքի, որ թէ դպրոց չը կայ և թէ հեռու են ընկած հաղորդակցութեան ճանապարհներից և քաղաքներից։

Այս անկիւնը Կովկասում ամենախուլ և ամենայետին ընկած անկիւնն է, ուստի գործող անհատների ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում այս երևոյթի վրա։

Գիւղացի

ՄՈՌԱՑՎԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

—

Եթէ կայ մի ամբողջ գաւառ, մոռացված կառավարութիւնից, մոռացված հոգևոր իշխանութիւնից, մոռացված դրսի աշխարհից և բոլոր բարեգործական հիմնարկութիւններից, դա Ապարանն է իր մօտաւորապէս 30—35 հազար ժողովրդով, որը Արագածի լեռնաշղթայի և Արայեան դաշտի կենտրոնում տեղաւորվելով, զատուած իսպառ որևէ հաղորդակցական դիւրութիւններից, զուրկ կրթական և զարգացման միջոցներից, ապրում է մարդկային ամենաթշուառ և վատթար կացութեան մէջ։

Մօտ 25—30 գիւղ միմեանց կից, բայց բնութեան աննպաստ պայմանների շնորհիւ միշտ էլ աղքատ, ոչ մի հնար չունեն, ի հարկէ իրանց ապրուստի և փորի քաղցը յագեցնելուց դուրս, որևէ երկրորդական բանի մասին մտածելու։ Ամբողջ ամիսներ, գարնանից սկսած, նրանք զանազան կենտրոններում բանուորութիւն անելուց յետոյ, աշնանը վերադառնում են իրանց գիւղերը, տանելով իրանց հետ այդ ծմակներում ամեն տեսակ քաղաքակրթված հիւանդութիւններ։ Ամբողջ մի գաւառ զուրկ է որևէ բժշկական և սանիտարական հիմնարկութիւնից։ Մարդիկ մեռնում են անասունի պէս, առանց առողջանալու փորձ և հնար ստանալու. տեղական «հէքիմների» ու դալլաքներն էլ աւելի նպաստում են դէպքերի դժբաղդութեանը։ Միմիայն 25—30 վերստ հեռաւորութեան վրա, Աշտարակ գիւղում կայ մի աղքատիկ հիւանդանոց իր ֆելդշերով, որը հազիւ օգնում է իր մօտիկ շրջակայ գիւղացիներին։ Խօսք չէ կարելի ասել ի հարկէ կրթական հիմնարկութիւնների մասին, որոնք իսպառ չիք են դարձած Ապարանցոց համար, բացի Բազարջուղ գիւղի միդասեան դպրոցից, որը, ահա մի տարի է, բաց է արել պ. Տ. Աֆրիկեանը։ Ներկայումս այդ գիւղերում տարածված են բազմաթիւ հիւանդութիւններ, որոնք կատարում են մի համաճարակ կոտորած. տիֆ, սկարլատինա, սիֆիլիս, իսկ վերջերս արդէն սկսվել է խոլերան։ Խոլերան բոյն է դրել արդէն Թաքարլու գիւղում և սկսել է իր հունձը, որտեղից ի հարկէ արագութեամբ կը տարածվի ամբողջ շրջանները։ Ոչ մի բժիշկ, ոչ մի ֆելդշեր չը կայ և ժողովուրդը ենթարկված է իսպառ ճակատագրի կամքին։

Այս առիթով հրաւիրում ենք կառավարութեան և թէ հայ բարեգործական հիմնարկութիւնների ուշադրութիւնը, յանուն մոռացված և անօգնական ժողովրդի՝ կատարել մի փոքրիկ զոհաբերութիւն, գիւղական այդ կենտրոններից մէկում գոնէ բաց անել մի բժշկական կայարան, ինչպէս Աշտարակում, որտեղից կարելի կը լինէր գիւղացիներին ստանալ բժշկական օգնութիւն։ Իսկ տարածվող խոլերայի դէմ անմիջական միջոցներ պիտի ձեռնարկել քանի շուտ է։

Մուշեղ Բագրատունի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Երէկ երեկոյեան պ. Մինաս Չերազ Թիֆլիսից մեկնեց Բաթում, որտեղից Օդեսսայի վրայով կանցնէ Կ. Պոլիս։ Այս ճանապարհը պ. Չերազ ընտրեց՝ չուզենալով կարանտինի պատճառով ի զուր տեղը հինգ օր սպասել։

✦ Կիրակի, նոյեմբերի 9-ին, Թիֆլիսում դրվեց Մուխրանեան կամուրջի հիմքը։ Նախ քան հիմք դնելը, կատարվեց մաղթանք, որից յետոյ հիմքը օծվեց օրհնված ջրով։ Հիմքի ձախ կողքին դրվեց մարմարեայ տախտակ հետևեալ մակագրութեամբ. «Մուխրանեան կամուրջը հիմնվեց 1908 թ. նոյեմբերի 9-ին, Նիկոլայ II կայսրի թագաւորութեան 15-րդ տարում և Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովի փոխարքայութեան օրով, Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան ձեռքով»։ Հանդէսին ներկայ էին փոխ-նահանգապետ Չերնեավսկի, քաղաքագլուխ իշխ. Չերքեզով, քաղաքային վարչութեան անդամները, Դումայի ձայնաւորները, տեխնիքական մասնաժողովի անդամները և շատ հետաքրքրվողներ։

✦ Կովկասի այլ և այլ տեղերից հաղորդում են վերահաս այս տարվայ ցրտերի մասին։ Օրինակ Ալեքսանդրոպոլում սառնամանիքը հասնում է մօտ 12 աստիճանի, իսկ Երևանի երկաթուղագծի Աղին և Զաջուռ կայարանների մօտ ցուրտը հասնում է մօտ 16—18 աստիճանների։

✦ «Зак. Обозр.» օրաթերթին Փոխի գիւղից հեռագրում են, որ Ցերօնիսի գիւղում սպանել են տեղական կալուածատէր իշխան Վասիլի Բէժանովիչ Պալավանդովին։ Մարդասպանը ծանր վիրաւորված է։

◆ Շաբաթ, նոյեմբերի 8-ին կայացած քաղաքային դպրոցական մասնաժողովի նիստում, ի միջի այլոց, որոշվել է քաղաքային կենտրոնական վրաց դպրոցներից մինը անուանել Իլ. Ճավճավաձէի անունով։

◆ Երէկ, առաւօտեան ժամը 10-ին, հոգեհանգիստ կատարվեց ոստիկանապետ Ցիխօցկու յիշատակին. ներկայ էին Թիֆլիսի նահանգապետը, գեներալ-նահանգապետը, ոստիկանական բոլոր պրիստաւները և այլն։

◆ Այսօր նշանակված է կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհրդի նիստը։

◆ Մի տիկին խնդրում է մեզ հաղորդել հետևեալը։ Թիֆլիսի երրորդ արական գիմնազիայի 4-րդ դասատան աշակերտ Տիգրան Մուրադեանը, անկարող լինելով վճարել ուսման վճարը առաջին կիսամեակի համար, արձակվեց դպրոցից։ Ինքը տիկինը իր ծանօթների շրջանում ժողովել է 48 ր. և յանձնել դպրոցի վարչութեան, որից յետոյ աշակերտը վերստին ընդունվել է։ Նուիրատուներն են՝ №№ 5 ր., Օրդուխանեան, Ա. Կուկուջանեան, Ա. Գէորգեան, Ե. Աթանասեան, Տ. Զանգէշաօվա, Ա. Թևեան, Բօզարջեան, Ս. Կաֆեան—3-ական ր., Տէր-Սարգսեան, Նուրաբօվ, Ե. Ծատուրեան 2-ական ր., Տէր-Գրիգորեան, Ջանադեան, Զարգարեան, Փիթօէվ, Մհէրեան, Աբովեան և մի տիկին 1-ական ր.։ Ցիշեալ 48 րուբլուց 3 ր. կը մնայ ի հաշիւ հետևեալ կիսամեակի։

◆ Քութայիսի նահանգապետը կովկասեան գլխաւոր իշխանութեան ներկայացրեց Փօթի քաղաքի միջնորդութիւնը, որի համաձայն վարչութիւնը խնդրում է թոյլատրել 1,600,000 րուբլու օբլիգացիաների փոխառութիւն բաց թողնել քաղաքի պարտքերը վճարելու համար, միևնոյն այն ժամանակ, երբ կովկասեան բարձր իշխանութիւնը կը յարգէ Փօթիի քաղաքային ինքնավարութեան նախորդ միջնորդութիւնը, այսինքն այն, որ թոյլատրվի կէս կոպէկ վերցնել քաղաքի օգտին Փօթիից արտահանվող և Փօթի ներմուծվող բոլոր ապրանքների խուրաքանչիւր պուդից։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Նոյեմբերի լոյս 10-ի գիշերը, Խուրօյէվի քարվանսարայում, շամախեցի Նադիր Շիխիէվի խանութից անյայտ չարագործներ առաստաղը ալօցելով գողացել են 6000 ր. մետաքսէ ապրանքներ։

◆ Նոյեմբերի 10-ին, Աւճալեան փողոցում, № 51 տանը, Միխայիլ Գերնշտէյնը անձնասպանութեան նպատակով կրակեց ատրճանակից և վիրաւորեց իրան պարանոցի ձախ կողմից։ Վիրաւորվածը տարված է Միքայէլեան հիւանդանոց։

◆ Նոյեմբերի 10-ին, Կուր գետի ափին գտել են պարականպատակ Իլիա Գէօրգիէվիչի դիակը։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Նոյեմբերի 15-ին, Բագուի Հայոց Մարդասիրական ընկերութեան պահլիճում յիշեալ ընկերութեան օգտին տեղի կունենայ մի ներկայացում հայերէն լեզուով։ Խաղալու է հայոց դրամատիքական արտիստների խումբը։

◆ Ժողովրդական համալսարանների սեկցիայի բիւրօյի անդամ Պ. Մ. Կարա-Մուրզան ստացել է Պետերբուրգից Թիֆլիսի արևելագիտական բարձր կուրսերի գլխաւոր կազմակերպող իշխ. Թումանեանից մի նամակ, որով հաղորդվում է, որ պրոֆեսորներ Իւայեվ, Գրեդեսկիւլ և Պ. Ստրուվէ, նոյնպէս և տ. Գրինեօվսկայա և Տօտօմեանց, համաձայնութիւն են յայտնել գալ Թիֆլիս և մի շարք դասախօսութիւններ կարդալ յիշեալ կուրսերում։ Ժողովրդական համալսարանների տեղական բիւրօն, այդ ի նկատի առնելով, մտադիր է օգուտ քաղել վերոյիշեալ դասախօսների գալուստից և հրաւիրել նրանց Բագու այնտեղ ևս մի շարք դասախօսութիւններ կարդալու։

◆ Լուր է պտտում, որ Բագւում կազմակերպվում է մի ընկերութիւն, որի նպատակն է հովանաւորել կալանաւորութեան տեղերից ազատվող օգնութեան կարօտ անձանց։ Կանոնադրութեան համաձայն, ընկերութիւնը կարող է օգնել կալանաւորութիւնից ազատվողներին, կալանաւորութեան մէջ գտնվողների ընտանիքներին և աքսոր ուղարկվածներին ցոյց տալ թէ նիւթական և թէ բարոյական աջակցութիւն։

◆ Նոյեմբերի 5-ին, գիշերը, 6-րդ ոստիկանամասում կալանաւորված է Երևան քաղաքի բնակիչ ինչ-որ Եղիազար Բարսեղեանց, որի վրա կասկած կայ, որ նա մասնակից է խուզարկու ոստիկանութեան աշխենտ Պօլօնսկու սպանութեանը։ Ինչպէս յայտնի է, պանդոկատէր Գեղամ Ցակոբեանցը, որի պանդոկում կատարվել էր սպանութիւնը, արդէն կալանաւորված է Պետրովսկում և բերված Բագուի բանտը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ «Б. В.» լրագրի ասելով, հարց է յարուցված Հեռաւոր-Արևելքում փոխարքայութիւնը վերականգնելու անհրաժեշտութեան մասին։

◆ Պետերբուրգի համալսարանից դասախօսութիւնները լսելու վարձը չը վճարելու համար արտաքսված են 1000-ից աւելի ուսանողներ։ («Руль»)

◆ Վերջին օրերս սերբիական դեսպանատուն են գալիս մեծ թւով մարդիկ յայտարարութիւն տալու, որպէսզի իրանց էլ ընդունեն կամաւորներ սերբիական զօրաբանակի մէջ, Աւստրիայի հետ պատերազմ սկսվելու դէպքում։ Նոյեմբերի 5-ին գրվել են 500 հոգի, նոյեմբերի 4-ին՝ 600 հոգի, իսկ մինչև օրս, «Посл. Нов.»-ի ասելով, յայտարարութիւն են տուել մօտ 2 հազար հոգի։ Կամաւոր գրվողներից շատերը պահեստում գտնվողներ են, ոմանք 40—55 տարեկան։ Ի միջի այլոց գրվել են պահեստում և ծառայութեան մէջ գտնվող օֆիցէրներ։ Դիմել են բազմաթիւ տիկիններ ևս, խնդրելով մացնել իրանց սերբիական «Կարմիր խաչի» ընկերութեան մէջ։

◆ Մամուլի վերաբերեալ օրինագիծը քննող մասնաժողովը աւարտում է իր աշխատանքները։ «Слово» լրագրի ասելով, այդ օրինագծով մամուլը պատժի է ենթարկվում դատարանով միայն։ Ադմինիստրացիական միջամտութիւնը, նոյնիսկ բացառիկ դրութիւն յայտարարված տեղերում, վերացվում է։ Այդ օրինագիծը կը ներկայացվի ներքին գործերի մինիստրութեանը Պետական Դումային յանձնելու համար։

◆ Եկատերինօսլաւից հաղորդում են «Рѣчь» լրագրին, որ այնտեղ գրաւված է «Южная Заря» լրագրի համարը գնդապետ Լևախովի մասին գրված հեգնական յօդուածի համար, և երկրորդ ըէալական դպրոցի ծնողական խորհրդի բողոքը երեխաների վերաբերմամբ մանկավարժների կողմից գործ դրված կոպիտ վարմունքի համար։

◆ Կազանից հաղորդում են «Р. Сл.» լրագրին, որ ժողովրդական համալսարանի ընկերութիւնը ձեռնարկել է մի շարք դասախօսութիւնների կազմակերպութեան կազանի գաւառում։ Դասախօսութիւնները գլխաւորապէս կը լինեն գիւղատնտեսութիւնից և անասնաբուժութիւնից։ Դասախօսութիւնները կարդացվելու են զեմստվային դպրոցներում։

◆ Կամենեց-Պօդօլսկից հաղորդում են, «Р. Сл.»-ին, որ Կօպօստրինում գիւղացիները բռնելով չորս գողերի, նրանց ենթարկել են սարսափելի ինքնադատաստանի։ Նրանց կախել են ոտներից գլխիվայր և այրել։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Բիւջետային մասնաժողովի զեկուցման համաձայն, արտաքին գործերի մինիստրութեան նախահաշւի մուտքի և ծախքի մասերը պահպանված են անփոփոխ, ինչպէս որ կազմել է մինիստրութիւնը։ Մուտքը հաւասար է 701,111 ր., իսկ ծախքը՝ 6,211,014 ր.։

Նոյն մասնաժողովը անփոփոխ է թողել նաև պետական ձիաբուծարանի վարչութեան ներկայացրած նախահաշւի մուտքի մասը, որ կազմում է 293,990 ր.։ Ծախքը կրճատված է 16,805 ր. և հասնում է 1,993,971 ր. մի գումարի։

Անտառային դեպարտամենտի եկամտային նախահաշիւը բիւջետային մասնաժողովը աւելացրել է 62,000 ր., իսկ ծախքերինը պակասեցրել է 16,810 ր.։ Այդպիսով մուտքը որոշված է 64,325,386 ր., իսկ ծախքը՝ 21,701,002 ր.։

◆ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը ներկայացրել է Պետական Դումային Սարատօվում համալսարան հիմնելու և այդ նպատակի համար միջոցներ յատկացնելու օրինագիծը։

◆ Պարլամենտական աշխատաւորական խմբակը ներկայումս եռանդով պարապված է տեղական դատարանի հարցով։ Այդ նպատակով խմբակին կից կազմված է յատուկ մասնաժողով, որի աշխատանքներին մասնակցում են յայտնի պրոֆեսորներ, փաստաբաններ ու հաշտարար դատաւորներ։

◆ Պետական Դումային ներկայացված է մի հարցապնդում ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի ապօրէն գործողութիւնների դէմ, որը փակում է ծնողական կոմիտէտները։ Հարցապնդում անելու մերձաւոր աՙիթ է ծառայել Չերնիգօվ քաղաքի բոլոր միջնակարգ դպրոցների ծնողական կոմիտէտների փակումը, որը հակասում է 1905 թ-ին շնորհված Բարձրագոյն ուկազին։ Հարցապնդումի տակ ստորագրել են բացի օպպօզիցիայից նաև մի քանի հոկտեմբրիստներ։ («У. Р.»)

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Մօսկվայի միապետականների կուսակցութիւնը իր վերջին նիստում որոշել է 2 հեռագիր ուղարկել, մէկը մինիստրների խորհրդի նախագահ Ստօլիպինի անունով, իսկ միւսը սրբազան սինոդի օբեր-պրոկուրորի անունով։

Ստօլիպինին ուղղած հեռագրով «ռուսաց միապետականները խոնարհաբար խնդրում են արգելել Գորկու «Խոստովանութիւն» գրքի տարածումը, իբրև կրօնը մխող և ժողովրդի՝ դէպի կառավարութիւնը ունեցած վստահութիւնը խախտող»։

Բացի դրանից, միապետականները խնդրում են արգելել Տօմաշեվսկու, Կրիւկօվսկու և Տօկպօլեաօվի օրէնսդրական ձեռնարկների գործածութիւնը, որտեղ խեղաթիւրված է ռուսաց Կայսրի ինքնակալական իշխանութեան հասկացողութիւնը։ Բացի դրանից, Կրիւկօվսկին և Տօկպօլեաօվը, որպէս պետական պաշտօնեաներ, դատարանում ծառայող, իրանց այդ աշխատութիւնների համար պէտք է պատասխանատւութեան ենթարկվեն պետական դատարանի առաջ։

Սինօդի օբեր-պրօկուրոր Իզվօլսկուն ուղղված հեռագիրը վերաբերում է Մօսկվայի հոգևոր ճեմարանի պրիվատ դօցենտ Կօնօվալեվին մագիստրոսութեան աստիճան տալուն, որին իրանք դէմ են. նրանք պահանջում են հոգևոր ճեմարանի աւտօնօմիան ոչնչացնել, որովհետև վտանգաւոր է ուղղափառութեան համար։

◆ Նոյեմբերի 2-ին Պետերբուրգում կայացել է նոր հիմնվող սև-հարիւրեակային «Սրբազան ռուս» կազմակերպութեան հիմնադիր ժողովը։ «Меть» թերթի ասելով, գործի գլուխ է անցել «ռուս ժողովրդի միութեան» նախկին քարտուղար Զելինսկին, որը Դուբրովինի ջանքերով միութիւնից արտաքսվել էր կուսակցութեան գաղտնիքները յայտնելու համար։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի, նոյեմբերի 10-ին, հայ դերասանական ընկերակցութիւնը արտիստական ընկերութեան թատրոնում ներկայացրեց Ա. Դօդէի «Շուշան» կոմեդիան 1 գործ. թարգ. Ս. Քափանակեանի, «M-lle Ֆիֆի» դրաման ըստ Մօպասանի և «Ինչպէս նա դարձաւ խմբագիր» Մարկ Տուէնի, կոմ. 2 գործ., թարգ. Միրաղեանի։

Թէ առաջինը և թէ վերջինը առաջին անգամն են հանդէս գալիս հայ բեմի վրա։ «Շուշան» պիէսան սիմվօլիք գեղարուեստական մի գրուածք է, ուր պատկերացվում է պլատօնական, անձնուրաց սէրը յանձին պատանի էմիգրանտ Մարքիզի (տ. Արաքս)։ Բովանդակութիւնը հետևեալն է։

Անգլիա, Թայմզի ափին, ֆրանսիական յեղափոխութեան օրերին, ապաստան էին գտել մի խումբ արքայական էմիգրանտներ, ի թիւս որոնց կօնվենտի անդամ Վիդալի կինը, որ թողնելով ամուսնուն և փոքրիկ Վիրժինային, հետևել էր կոմսին։

Ահա այդ էմիգրանտների շրջանում մի օր խօսք է ընկնում սիրոյ մասին և միայն պատանի Մարքիզն է, որ պաշտպան է հանդիսանում մաքուր սիրոյ և վճռում է Անգլիայից վերադառնալ իր հայրենիք Ֆրանսիան, Նորմանդական ծովափին գտնվող Սէն-Վաստ ամրոցի պարտիզից շուշան տանելու կոմսուհուն որպէս ապացոյց, որ մաքուր, անձնուրաց սէրը եղել է միշտ, կայ և միշտ էլ կը մնայ։

Եւ այդ շուշանը, որ բուսել էր քաղաքացիների ընտանիքում, Վիրժինայի սէրն էր, որը ձեռք բերելու է գնում մարքիզների պատանի զարմը։

Պէտք է հասկանալ այլաբանօրէն։

Պիէսայի խաղը անցաւ շատ աջող, զուտ գեղարուեստական բաւականութիւն պատճառելով հանդիսականներին, որի համար շնորհակալութեան արժանի է թարգմանիչը, որ հարստացրել է հայ բեմի բեպերտուարը այդ փոքրիկ, բայց գեղեցիկ պիէսայով։ Կենդանի էր տ. Արաքսի խաղը պատանի Մարքիզի դերում և լաւ՝ օր. Ադամեան Վիրժինի դերում։ Աջող էր պ. Աւետեանի զուարճալի տիպիք խաղը Կադէ-Վէնսանի դերում։ Պ. Ցարութիւնեան սառն էր և չը կարողացաւ լրիւ տալ կօնվենտի անդամ Վիտալի տիպը։

«M-lle Ֆիֆին» այս անգամ անցաւ համեմատաբար սահուն և առանց ծայրայեղութիւնների։

«Ինչպէս նա դարձաւ խմբագիրը» պատկանում է ամերիկական յայտնի գրող Մարկ Տուէնի գրչին և լի է սուր, հումօրիստական դիտողութիւններով, բայց տեղ-տեղ այնքան են խտացված գոյները, որ անբնականութիւնը չափազանց աչքի է ընկնում և ֆարսի կամ շարժի տպաւորութիւն է թողնում։

Գիւղատնտեսական թերթի մի խմբագիր (Թաշճեան) Չիկագօյում քարտուղարի կարիք է ունենում. այդ պաշտօնի համար իրան դիմողներից նա մերժում է մասնագէտ, համալսարանաւարտ գիւղատնտեսին քարտուղար վերցնել լոկ նրա համար, որ վերջինս անկեղծաբար խոստովանում է թերթի պակասութիւնները, և համաձայնում է նրան տալ միայն ցրիչի պաշտօն. իսկ մի ուրիշին, որը տարրական հասկացողութիւն անգամ չունի գիւղատնտեսութեան ու լրագրի գործի մասին, բայց շողոքորթութեան ու աֆերիստութեան մէջ հմուտ է, ընդունում է գլխաւոր խմբագիր, և ահա այս վերջինս պատրաստում է մի համար միայն և իր խելագար, յիմար գրուածքով վարկաբեկում է 20 տարվայ թերթի գոյութիւնը։

Դա մի ամբողջ սատիրա է հրատարակչական-լրագրական գործը շահագործողների դէմ։ Ներկայացումը անցաւ կենդանի, դերակատարները տարան անսամբլը սահուն։ Մեծ բաւականութիւն պատճառեց առանձնապէս պ. Մամիկոնեանի մտածված խաղը գլխաւոր խմբագիր Սամ. Բրուկէրի դերում։

Հասարակութիւնը դարձեալ սակաւաթիւ էր, բայց եղածները հեռացան շատ գոհ։

Լ. Դ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Շուշի, 7 նոյեմբերի

Հրապարակով խորին շնորհակալութիւն եմ յայտնում պետերբուրգաբնակ յարգելի տիկ. Զաբէլ Զաւրեանցին, որ հաճել է դպրոցիս գրադարանին Բրօկհաուզ—Եֆրօնի հանրագիտական բառարանից մի օրինակ (ութսուն և վեց հատոր) նուիրել։

Առիթից օգտվելով՝ նուիրատու անձանց բարեհաճ ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում դպրոցիս աղքատիկ գրադարանի վրա. իւրաքանչիւր նուիրաբերութիւն կընդունվի ամենայն շնորհակալութեամբ։

Տեսուչ Շուշու թեմ. դպրոցի՝
Աւետիք Տէր-Պօղոսեան

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԻ ԴԷՄ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Յարգելի պարոն Սամսոն Ցարութիւնեան.

«Մշակի» № 215-ում տպագրված է ձեր բաց նամակը պ. Հ. Առաքելեանին։

Ես ձեզ ճանաչում եմ իբրև լաւ փաստաբան, իբրև ինտելիգենտ երիտասարդ և իբրև հասարակական աչքի ընկնող գործիչ (որ առիթից օգտվելով յայտնում եմ, որ բարոյապէս ամենալաւ գնահատողներից մէկն եմ) և վերաբերվում եմ դէպի ձեզ մեծ յարգանքով։

Ինձ նոյնպէս յայտնի է ձեր, իբր խելօք մարդու տեմպերամենտը և տակտը։ Սակայն, ուշի ուշով կարդալով ձեր նամակը, ես եկայ այն եզրակացութեան, որ նա գրված է հապճեպով, ինչ-որ րօպէի ազդեցութեան տակ, աննօրմալ, ջղային և վերին աստիճանի գրգռված դրութեան մէջ։ Կրկնում եմ, լաւ ճանաչելով ձեր տեմպերամենտը, իմ մէջ ծագեց այն միտքը, որ այդ բանը դուք գրել էք եթէ ոչ ուրիշի թելադրութեամբ, գոնէ ուրիշի ներշնչման ազդեցութեան տակ։

Թողնելով ձեր նամակի ընդհանուր բովանդակութիւնը մի կողմ, ես կանգ եմ առնում ձեր պ. Առաքելեանին առաջարկած 4-րդ պայմանի վրա։

Դուք ասում էք.

«Մեղաւորը առ միշտ պարտաւոր է հրաժարվել հասարակական գործունէութիւնից, իսկ Առաքելեան ժուրնալիստի պրօֆեսսիայից և «Մշակի» խմբագրի, աշխատակից և հրատարակիչ լինելուց»։

Այսինքն փաստաբանական, կամ առաւել լաւ դատախազական ոճով ասած՝ «զրկել նրան բոլոր իրաւունքներից», որ նոյնն է թէ սպանել նրան, որովհետև ձեզ քաջ յայտնի պիտի լինի, որ գրողը գրելուց որ դադարեց, նոյնն է թէ արդէն մեռաւ, ինչպէս որ մեռած էր մեզ համար Շահազիզեանը իր գրիչը մի կողմ դրած օրից։

Արդ, պ. Ցարութիւնեան, դուք, որ այդ բանը ինձանից լաւ գիտէք, ճշմարիտը խոստովանեցէք, մի՞թէ իրօք դուք մի րօպէ կշռել, մտածել էք այդ տողերը գրելիս՝ թէ հրապարակի վրա ինչ աբսուրդ, ինչ անիրագործելի և ինչ յանցաւոր շէյլօկեան պայման էք դնում։

Մի՞թէ մի րօպէ մոռացել էք, որ դուք հայ փաստաբան էք, հայ ինտելիգենտ, հայ հասարակական գործիչ։

Ես ասում եմ հայ, որովհետև միմիայն հայ մարդը պէտք է հասկանայ, թէ իր գրական, լրագրական և հասարակական ասպարէզում քանի կոչվածներ ունի և մանաւանդ ինչպէ՞ս են գնահատվում նրանք մեր հասարակութեան կողմից։

Մենք ամեն օր գրչի տեղ քիչ է մնում մուրճ առնենք ձեռքներս և խփենք մեր անզգայ հասարակութեան գլխին, որ նա վատ է գնահատում իր գործիչներին, որ նա իր անտարբերութեամբ քանիքանի լաւ գործեր է մեռցնում։ Մենք ամեն օր հիասթափվում ենք, ատամներ կրճտեցնում, բայց և այնպէս մենք և՛ ներողամիտ ենք գտնվում և՛ մտքներումս ասում.

«Ի՞նչ պահանջել նրանից, երբ նա տգէտ է, տհաս, անպատրաստ». և մենք ներում ենք նրան։

Բայց մեր վրդովմունքը եռապատկվում է այն ժամանակ, երբ նոյնանման մի երևոյթ մենք նկատում ենք ինտելիգենտ երիտասարդութեան մէջ, և այն, ինչ ներելի էր մի բիրտ հասարակութեան, երբեք չենք կարող ներել ինտելիգենտ մարդուն։

Նայեցէք ահա, տասնեակ տարիներ են անցնում և մենք մեր հասարակական ամայի հրապարակի վրա չենք գտնում գործիչների մի այնպիսի պատկառելի թիւ, որ կարելի չը լինէր համրել միմիայն մեր մատների վրա։

Քանիսներն են աւարտում Գերմանիայում, քանիսները Ֆրանսիայում և աւելի ևս քանի-քանիսները Ռուսաստանի մէջ. Նայեցէք, ինչքան ունենք դիպլօմաւորներ —բժիշկ, փաստաբան, ինժեներ, գիւղատնտես և այլն. բայց նրանցից շատե՞րն են փայլում հասարակական ասպարէզում։

Տարեկան քանիսնե՞րն են աւարտում և ովքե՞ր են նրանք. գիւղի քահանայի, մի չքաւոր ընտանիքի զաւակներ։ Ուսանում են նրանք շատ անգամ հասարակական և այլ բարերարների օժանդակութեամբ։ Աւարտում են նրանք, վերադառնում... Հայրենիքը, ժողովուրդը սրտի տրոփիւնով սպասում է նրանց... Եւ ահա նրանք գալիս են, թոյլ, անզարգացած, անգիր արած, բայց իմաստը չըմբռնած ֆրազները շըրթունքներին պատրաստ, մայրենի ոչ թէ գրականութիւնը, այլ և լեզուն արհամարհելով, գալիս են ձուլվում մերկանտիլ հասարակութեան հետ, արհեստ շինելով իրանց համար վաղօրօք փիրմը, ոսկէ հորթին խունկ ծխելը... Եւ կորչում են թէ հասարակութեան և թէ նոյն իսկ իրանց խեղճ վաստակաւոր ծնողների համար։

Եւ երբ այդ ոչխարային հօտից մի հրաշքով երբեմնակի ազատվում է մէկնումէկը, որի մէջ տեսնում ենք ազնիւ ձգտումն, ձգտումն համեստօրէն օգտակար լինելու իր ժողովրդին և թէկուզ հէնց իր գիւղին, որքա՜ն ուրախանում է մեր սիրտը։

Որքա՜ն ուրախանում ենք մենք, երբ ժողովրդային մեծ աղէտի ժամանակ, մի ծերունի փաստաբան գլխարկը գլխին ճխտելով, վիզը ծռելով՝ սրա-նրա դռները բաղխելով իսկական ժողովրդի հայր էր հանդիսանում։

Որքա՜ն ուրախանում ենք մենք, երբ այդ դիպլօմաւորներից մէկը փորձում է գրել, մի այլ՝ արձագանք տալ հասարակական բոլոր կոչերին, բանալ ուսումնարաններ, հիմնել գիւղական բանկ, հիմնել օգտակար ընկերութիւններ և այլն։ Մենք այդ ամենով, կրկնում եմ, ոգևորվում ենք և բոլորովին էլ չենք յուսահատվում, որ մարդ չունենք, ինչպէս ես երբեմն ոգևորվում էի ձեզանով, երբ Բագւում տեսնում էի ձեզ մի շարք եռանդուն իդէալիստ երիտասարդների հետ գործելիս։

Եւ սակայն, այսօր ձեր գործի և ձեր առաջարկած պայմանի մէջ որպիսի՜ ահագին հակասութիւն։ Պահանջել մարդուց, որ նա առ միշտ հրաժարվի հասարակական գործունէութիւնի՞ց։ Ձեզ թոյլ տալիս ինձ կարծելու, որ դուք վարպետօրէն այդ պայմանը յատուկ ձեզ համար մտածած լինէք, որով չէնք տուած կը լինէք ձեր թշնամիների (թերևս և բարեկամների) ձեռքը, որ դատապարտեն ձեզ ասելով՝ ձեզ հարկաւոր էր միմիայն Թիֆլիսի նման թեմի կաթողիկոսական պատգամաւորի պատւաւոր կոչումով փառաւորապէս վերջ դնել ձեր հասարակական գործունէութեան։ Եւ եթէ այդպէս չէ (որի մասին չեմ կասկածում), ապա ինչպէ՞ս էք թոյլ տալիս ասելու, որ՝

«Դուք, պ. Առաքելեան, պէտք է հրաժարվէք հասարակական գործունէութիւնից»։

Ոչ. ոչ դուք, ոչ պ. Առաքելեան և ոչ նրանք, որոնց համար վերևում ակնարկեցի, չունէք իրաւունք հասարակական գործունէութիւնից հրաժարվելու։ Եւ ոչ ձեզնից մէկնումէկը ունի իրաւունք այդպիսի մի պայման առաջարկելու միւսին։ Հասարակական գործիչները պատկանում են հասարակութեան և նա պէտք է լինի նրանց դատաւորը, նա պէտք է դնէ իր վէտօն, թէ որքան այս մէկը արժանի է իր կոչման, և որքան միւսը՝ որպէսզի նա թողնի և հրաժարվի իր կոչումից։

Ցետոյ, պ. Ցարութիւնեան, դուք ասում էք, որ Առաքելեան մինչև անգամ պէտք է հրաժարվի ժուրնալիստ, «Մշակի» խմբագիր, աշխատակից և նոյնիսկ հրատարակիչ լինելուց էլ։

Բայց ես ձեզ թոյլ եմ տալիս՝ իբր հայը հային՝ մի հարց տալու։

Եթէ դուք կամենում էք, և ձեզ համար ոչ մի արժէք չունի, որ Առաքելեան ժուրնալիստ մնայ, ինչո՞վ է մեղաւոր «Մշակի» ընթերցող հայ հասարակութիւնը։ Արդեօք շա՞տ ունի նա իսկական եւրոպական մտքով սնած ժուրնալիստներ, ինչպիսին ես Համբարձում Առաքելեանին եմ համարում։ Ինչպէ՞ս։ Մենք ողբում ենք Արփիարի ողբերգական մահը, մենք ցաւ ենք զգում վաղամեռիկ Գ. Վանցեանի համար, մենք երկիւղի մէջ ենք, որ Լէօի աչքերն են փչանում, մենք յուսահատվում ենք, որ մեր երկու զոյգ մի կէտ գրողները նիւթական նեղ դրութեան մէջ են չարքաշում իրանց կեանքը... Եւ այդ բոլորը մանաւանդ նրա համար, որ, ցաւ է ասել, նրանց փոխարինող չունենք...

Եւ սրանից յետոյ մենք թոյլ տանք կենդանի մեռեալների շարքը դնել մի անխոնջ ժուրնալիստի, որ այդ փշոտ ճանապարհի վրա երիտասարդ հասակում և ժամանակից առաջ մազերն է ճերմակացրել։ Մի՞թէ այդպէս պէտք է գնահատվի մի լաւագոյն լրագրական գործիչ։

Դուք ասում էք՝ նա հրաժարվի «Մշակի» խմբագիր և աշխատակից լինելուց. բայց ու՞մ էք առաջարկում նրա տեղ, ո՞ր փաստաբանին, ո՞ր բժշկին, ո՞ր կրթված երիտասարդին, որը թողնէր ազատ, անհոգ փափկասուն կեանքը և համոզվէր գալ մտնել Գրիգոր Արծրունու անշուք, Թիֆլիսի մի կորած փողոցում մութ ու խոնաւ փոքրիկ սենեակները, որտեղ իր գրչով ծառայէր հայ ժողովրդին, վաղօրօք հաւատացած լինելով, որ նրան սպառնում է մի ֆիզիքական փտութիւն, իր ժողովրդի անտարբերութիւնը և վերջումն էլ անկարողութեան ժամին թերևս քաղցած մեռնելու վախը։ Եւ յետոյ՝ մի՞թէ Հ. Առաքելեաններ շա՞տ ունենք, մի՞թէ նա մի վարձկան դրօնապան է, մի գործակատար, մի շուկայում վաճառվող իր, և թէկուզ հէնց մի փաստաբան, մի արհեստաւոր, որ այսօր նրան չենք ուզում, մի ուրիշին դնենք։ Թէ՞ դուք կարծում էք, որ նրա 35 տարվայ փորձված

գրիչը կարելի է առնել ասել մի գրագրի և նրա տեղը նստեցնել մենակ։

Բայց դուք, պ. Ցարուքեանն, ասում էք և մի ուրիշ բանի։ Դուք ասում էք, որ նա հրամայել է «Մշակի» հրատարակիչ լինելու [illegible]

[illegible] սխալ էք գործել, ապա մնում է ձեզ քաղաքացիական քաջութիւն ունենալ յետ վերցնել նրան, աչքի առաջ ունենալով ընդունուած ասածուածքը․

«Նա չէ սխալվում, ով ոչինչ չէ գործում»։

Ալ. Աբէլեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶԷՅԹՈՒՆ ՀԱՅ ԿԸ ԽՆԴՐԷ ԱԶԳԷՆ

Բռնապետական քմածին ամեն հնարքներուն, բնութեան արհաւիրքներուն, ձիւնին ու բուքին առնաբար կուրծք տուող զէյթունցին, այդ սակաւապետ ժողովուրդը, որ դարերէ ի վեր կապրի պատառ մը հացով և իր ձեռատունկ այգիներուն բերքով, այսօր ոչ հաց ունի, ոչ չամիչ։ Մարախ և կարկուտ, թէև այլատարր, դաշնակցելով, ամեն յոյս լափեր և ոչնչացուցեր են։ Անկաշառ և անկողմնակալ բնութիւնն ալ իր խաղերը տառապակիր հայուն և անոր մայլ բաղդին և ճակատագրին հետ կը խաղայ։ Անցեալ տարի ալ անողորմ սովը շղթայակիրկ պատեց ու պաշարեց Զէյթունն և շրջակայ գիւղերը, և այն ատեն դուրսէն եկող փոխ նպաստներուն հետ ծախեց և կերաւ տնական աղքատիկ կարասիքը, չուլն ու փալասը. այս տարի այդ նեցուկն ալ ջախջախուած է։ Զէյթունցի մանուկները մերկ ու բոպիկ։

Լեռներու սիրահար ձմեռն արդէն հասած է ի Զէյթուն։ Կրակն ու սուրն արհամարհող լեռնորդիք մահու սարսուռով համակուած, որ սովի անբաժան ընկերն է, օրըստօրէ հալումաշ ըլլալու և հատնելու վրայ են, մանաւանդ հաց պոռացող անգիտակից մանուկներու ողորմ ճիչերէն շուարուն և յուսահատ մեռելական վիճակի ենթարկուած են։ Անմիջական դարմանի կարօտ այս ցաւը միայն քաղաքինը չէ. Ալաբաշի գիւղախումբը՝ քաղաքին շրջակայ գիւղերը, թուով 33, միևնոյն ցաւով կը գալարուին, պատառ մը չորաբեկ հացով կը տուայտին։ Տաք, մեղէն կերակուր միտքերնէն չեն անցներ, յերազի և յարթնութեան հաց, ըլլայ կորեկ կամ գարեղէն, միայն հաց կերազեն և կը խնդրեն։

Տեղական միջոցները սպառելէ և ամեն դուռ օգնութիւն խնդրողներու առջև փակուելէ ետքը, կաթող. փոխանորդը քաղցածներու անվերջ խումբերուն դարման ընելու և գիւղերէն ու քաղաքէն սիրտ պատռող և գլուխ դարձնող մերկ ու բոպիկ սովեալներու աղի-լեղի արտասուքը սրբելու մտօք՝ սէպտ. 23-ին խառն ժողով մը կը կազմէ. իրաց ցաւատանջ վիճակը կը պարզուի, բոլոր ներկայք արտասուաթոր աչքերով կը հաստատեն կացութեան ճշմարտութիւնն և իբրև անմիջական ու միակ դարման կորոշեն հանրագրութեամբ մեր միջնորդութիւնը խնդրել։ Միայն համախոսական գիրը անբաւական նկատելով՝ կորոշեն երկու քահանաներէ պատգամաւորութիւն մըն ալ ղրկել, որպէսզի իբրև ականատես բանիւ բերանոյ և կենդանի օրինակներով նկարագրեն տիրող մահասարսուռ կացութիւնը։

Ամսոյս 7-ին պատգամաւորութիւն և հանրագիր հասան։ Քահանայք, բնականէն պատկառոտ և լուռ, տիրող արհաւիրքէն խօսուն և շատ խօսուն դարձեր էին։ Ամեն բառ և խօսածնին լեղապատած սլաքներ էին։ «Ամեն տեղ և ամեն պարագայի մէջ երեսնիս կուտան թէ զէյթունցիք մուրացիկ են. այս անմարսելի նախատինքը կը նետուի մեր ճակտին ի գին պատառ մը հացի։ Մենք ալ մարդ ենք, զգացում և պատասխանատուութիւն ունինք։ Բիւրիցս լաւագոյն է մեզ համար ազգի բովանդակ ցաւն ու ծանրութիւնը կրել, քան թեթև բեռ մը ըլլալ ազգին։ Սակայն ինչ ընենք, ճար ու ճարակ չունինք և սովամահ կը կորչինք։ Հազարաւոր յուղարկաւորք, այր, կին, ծեր, երիտասարդ և երկսեռ մանկտիք լալով խնդրած են չդառնալ առանց հացի»։ Ամենէն աւելի ցնցող և յուզողն եղաւ այս յայտարարութիւնը։ «Մենք մահուանէ չենք վախնար, եթէ սուրբ նպատակի մը համար մեռնիլ պէտք ըլլայ, բայց անօթի մեռնիլ՝ ազգին անունին անջնջելի արատ և անքաւելի մեղք պիտի ըլլայ»։

Թէև քաջալերանք և յուսադրութիւնք եղան ի պատրիարքարան և Հ. Բ. Միութեան դիմումներ ընելու մասին, սակայն քահանայք յայտարարեցին, որ առանց անմիջական նպաստի պիտի չկարողանան վերադառնալ, որովհետև սպառնալիքներ եղած են իրենց ձեռնունայն դառնալու պարագային։ Անելանելի կացութիւն։ Օրհնեալ ըլլայ Կահիրէի Հ. Բ. Միութիւնը որ կանխահոգութեամբ մասնակի դիւրութիւն մը ընծայած էր մեզ. յուլիս 13 ամսաթիւ գրութեամբ մը 50 եգիպտ. ոսկի չէկ մը դրած էր մեր տրամադրութեան տակ ամենէն կարօտ կեդրոններուն յատկացնելու յանձնարարութեամբ։ Այդ չէկը յանձնեցինք քահանայից և ճամբու դրինք. գրեցինք ի Զէյթուն և խոստացանք. ամեն միջոց ի գործ դնել՝ զիրենք փրկելու համար սովու ժանիքներէն. գրեցինք ի պատրիարքարան և ի Կահիրէ անմիջական պէտքը շեշտելով. նաև աւելորդ չհամարեցինք ներկայ հրապարակային կոչն ուղղել ընդհ. ազգին, որ փութայ օգնութեան ձեռք տալ մահամերձ Զէյթունին, որ ուրիշ բան յուզեր, այլ հաց և դարձեալ հաց։

Այս հոգեշունչ կոչը գերեզմանի եզերքէն կը հասնի մեզ, որուն միայն արձագանգն է ներկայս՝ «Զէյթուն հաց կը խնդրէ ազգէն»։

Մաղթելով բովանդակ ազգին ազատութիւն ամեն վտանգներէ և փորձութենէ.

Մնամ աղօթարար՝

Սահակ կաթողիկոս Կիլիկիոյ

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

✦ Կ. Պօլսի հայ թերթերը հետզհետէ բերում են մեզ Մատթէոս արք. Իզմիրլեանի՝ Կ. Պօլսի պատրիարք ընտրվելու մանրամասնութիւնները։ Հոկտ. 4-ին Թիւրքահայոց ազգ. երեսփոխանական ժողովն իր 5-դ նիստը նուիրել է պատրիարքական ընտրութեանը։ Նիստին. որ կայացել է Կ. Պօլսի Մայր եկեղեցում, մասնակցել են 83 երեսփոխաններ, ատենապետութեամբ դոկտ. Վ. Թորգոմեանի։ Ժողովում չը կար ինքը Իզմիրլեան սրբազանը։ Ժողովում մի քանի երեսփոխաններ ցանկութիւն են յայտնել Իզմիրլեանին բաց քուէարկութեամբ ընտրել պատրիարք, բայց այդ առաջարկն անողների ուշադրութիւնն է հրաւիրվել այն հանգամանքի վրա, որ Իզմիրլեան, լինելով վերին աստիճանի օրինապահ ու կանոնասէր անձ, ամենայն հաւանականութեամբ, չի յօժարի այդպիսի ընտրութեանը, որովհետև պատրիարք ընտրելու այդ ձևը չէ համապատասխանում Թիւրքահայոց ազգ. սահմանադրութեան ոգուն, որի համաձայն պէտք է պատրիարքութեան համար հինգ թեկնածուներ քուէարկվեն։ Այդ հինգանուն ցանկը կազմվելուց յետոյ՝ Հմայեակ եպ. Դիմաքսեանը, որի անունն էլ մտցված էր հինգանուն ցանկի մէջ, հրաժարվեց քուէարկվելուց։ Քուէարկութիւնն այն արդիւնքն է տուել, որ ժողովականները բոլորն էլ բացառապէս միայն Իզմիրլեանին են ձայն տուել։ Ապա ժողովականներն այս աջող ընտրութեան համար իրանց ուրախութիւնը յայտնելով ձեռնարկել են մի պատգամաւորութիւն կազմելու, որը պէտք է գնար Իզմիրլեան սրբազանի մօտ և ազգ. երեսփոխանական ժողովի կայացրած ընտրութիւնը հաղորդէր։ Պատգամաւորութիւնը կազմվել է հետևեալ անձերից. մայր դիւանի կողմից՝ Դիմաքսեան և Վեհապետեան եպիսկոպոսները, Գ. Ասլանեան և Հ. Ասատուր. ազգ. երեսփոխանութեան կողմից՝ Յ. Թորոսեան, Ա. Գասպարեան, Հ. Արամեանց, Յ. Պահրի և Ա. Մանուկեան. քաղ. ժողովի կողմից՝ Մ. Մանուկեան և Գ. Թորգոմեան։ Ապա կազմված պատգամաւորութիւնը պատրիարքական տեղապահ Եղիշէ եպ. Դուրեանի գլխաւորութեամբ մեկնել է Սկիւտար, ուր բնակվում է Իզմիրլեան սրբազանը։

✦ Հնդկաստանի հարուստ հայերից մէկն՝ Սէթ Պօղոսեան՝ ձեռնարկել է կազմելու «Հայկական ազգ. կրթական ֆօնդ», դիմելով հնդկահայ ուրիշ հարուստներին։ Ինքը հիմնադիրը բաւականին խոշոր գումար է նուիրել այդ նպատակով, և յոյս կայ, որ ֆօնդի գումարը հասնի մինչև 200,000 ռուփիի։ Երբ այդ յոյսերն իրականանան, այն ժամանակ ֆօնդի վարչութիւնը ձեռնարկելու է Կալկաթայի հայոց Մարդասիրական ճեմարանը, որ 90 տարվայ գոյութիւն ունի և իր սաները յետագայում ընդգրկել են զանազան ասպարէզներ, բարեկարգութեան և ներկայ ժամանակի պահանջներին համապատասխան բարձր դիրքի վերածելու գործին թէ նիւթական և թէ ուսումնական տեսակէտով։

✦ Թիւրքական ներքին գործերի մինիստրութիւնը պաշտօնապէս հերքում է այն լուրերը, թէ իբր Վերանշէհրի մէջ հայերը և Բաղդադում էլ հրեաները կոտորածի ենթարկված լինեն։ Նոյնպէս հերքվում է այն լուրը, թէ իբր Վանի և այլ նահանգներում կոտորածի լուրեր են պըտըտում։ Դրանք, ինչպէս ասված է հերքման մէջ, ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ պրովոկացիաներ։

✦ Կ. Պօլսի գերմանական դեսպանը պաշտօնապէս հերքում է այն լուրը, թէ իբր ինքն է եղել դրդապատճառը այն ինցիդենտի, որը քիչ մնաց պատերազմի պատճառ դառնար Թիւրքիայի և Բուլգարիայի միջև։

✦ Կ. Պօլսի պատրիարքարանը գրաւորապէս դիմել է նախկին պատրիարք Օրմանեան սրբազանին, որպէս զի սա՝ Ս. Փրկչի ազգ. հիւանդանոցին յատկացվելու համար տիկ. Սանդուխտ Քելեկեանից կըտակված 4,000 օսմ. ոսկին ուղարկէ պատրիարքարան։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Ն. Տ. ՄՈՒԿԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։

Մ. Փ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—12½ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Վճարը 50 կ.։ Զքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԴԻՄՈՒՄՆ

Ալաշկերտում հաստատված ընթերցարան-գրադարանի համար խնդրում եմ բարեհաճեն պատ. բանասէրները իրանց հեղինակութիւնների մի-մի օրինակը նուիրել՝ ընդունելով նախօրօք մեր շնորհակալութիւնը։

Ալաշկերտցի Յովսէփ ք. Տէր-Մինասեան

Հասցէ՝ Թիֆլիս, պ. բժշկապետ Նաւասարդեանցին։

УГОЛЬ
КУЗНЕЧНЫЙ, ПАРОВИЧНЫЙ,
ПЛАМЕН., АНТРАЦИТЪ, КОКСЪ.
ЦѢНЫ ОПТОВЫЯ.
А. БРАУХЛИ, Харьковъ.

(ա. օ.) 52—49

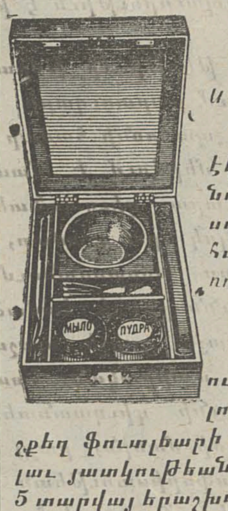

5000 ՄԱՐԴ

և եռնում է իւրաքանչիւր տարի

էկզեմայից, որը առաջանում է վարսավիրների մօտ սափրվելու ժամանակ։ Դրա համար և խնայեցէք ձեր առողջութիւնը և սափրվեցէք ինքներդ։

2 ՌՈՒԲ. 50 ԿՕՊ.

ուղարկում ենք սափրվելու համար պարագաներ, շքեղ ֆուտլեարի մէջ. 1) Ածելի՝ ամենալաւ յատկութեան, իսկական «Զօլինգէն», 5 տարվայ երաշխաւորութեամբ. 2) Ֆուտլեար՝ ածելիի համար. 3) Կաշի՝ սրելու համար. 4) Նիկկելեայ վրձին. 5) Նիկկելեայ թաս. 6) Մի արկղիկ սապնեփոշի. 7) Մի արկղիկ շպար. 8) Ցկված հայելի։ Նոյն այդ պարագաները անվտանգ ածելիի հետ—3 ր.։ Մազերը և միրուքը խուզելու համար մեքենայ—2 ր. 50 կ. և 3 ր. 50 կ.։ Ծանապարհածախքը 40 կօպ. (Սիբիր՝ 75 կ.)։ Ուղարկումը վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։ Հասցէ՝ А. Эйзенблятъ, Варшава, Кармелицкая № 3—23.
(5, 7, 12, 19, 25) 54147 5—3

«Մշակի» յայտարարութիւններից օգտվողներին առաջարկվում է պատուէրներ տուած ժամանակ յիշատակել լրագրի անունը և համարը։

ՏԱՐԱԾ ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ

75,000, 40,000, 20,000 ռուբլի և ուրիշներ

Ռուսաստանում կառավարական միակ վիճակախաղի V կարգի խաղարկութիւնը տեղի է ունենում Վարշավայի Պետական Բանկում, որ սկսվում է նոյեմբերի 26-ից և շարունակվում է մինչև դեկտեմբերի 8-ը։

6950 խաղարկ. տոմսեր 905,000 ռուբ. գումարի

Գները. ամբողջ տոմսակը 85 ռուբ., ½ տոմս. 42 ր. 50 կ., ¼ տոմս. 21 ր. 25 կ. Փայերը. $^1/_{10}$ տոմս. 10 ր., $^1/_{20}$ տոմս. 5 ր., հաշուած ճանապարհածախքը և խաղարկութեան ցուցակը։

Պատուէրները կատարվում են ամբողջ արժէքը ստացվելուց յետոյ։

Банкирскій домъ Варшава, Братская 18 Л. В. ЛАНДАУ и К-о Адресъ для телеграммъ: «Варшава Ландаубанкъ»

Թղթակցութիւնները ռուսերէն լեզուով։

(չ. շ. ե.) 57257. 3—1

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ։

Հիւանդների ընդունելութիւնը { 12—1 առաւօտեան, 5—6 երեկոյեան

Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճավճանիձէի։

100—52

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

Ներքին հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ., 5—6 ժ. երեկ.

Վելեամինօվսկայա փող., № 10.

(ա. օ.) 100—13

ԺԱՄԱՑՈՅՑ ԵՒ ԱԾԵԼԻ

ԱՄԵՆՔԻՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԻՐԵՐ

Մօսկվայի Ժամացոյցների Կենտր. Պահեստը

ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ Է 150 իրեր միայն 8 ր. 95 կ.

1) Անգլիական սև պողպատէ տղամարդկանց կամ կանանց բաց ժամացոյց։ Ժամացոյցի մեխանիզմը արտասահմանեան շինուածք է և պարգևատրվել է ժամացոյցի համաշխարհային ցուցահանդէսում։ Լարվում է առանց բանալիի (ռեմօնտուար)։ Ժամացոյցը բանում է րոպէ առ րոպէ, որի համար երաշխաւորութիւն է տրվում. 2) Տղամարդկանց կամ կանանց նորաձև պարանոցի շղթայ. 3) Գեղեցիկ տեսքի բրելոկ. 4) Ժամացոյցը գողացվելուց ազատ պահող գործիք. 5) Անգլիական լաւագոյն պողպատէ ածելի. 6) Ածելիաման. 7) Նիկկելի փոքր թաս սապոնի համար. 8) Վրձին սապոնվելու համար. 9) Սապոնի փոշու արկղիկ. 10) Թաւշեայ շպարի արկղիկ. 11) Կարապի բմբուլից փնջիկ շպարվելու համար. 12) Ցանկացողներին ածելիի և իր պարագաների փոխարէն կարող ենք ուղարկել կանացի նորաձև բրօշկա և մի զոյգ պարիզեան գոհարազարդ ականջօղեր. 13—14) Տուալէտի արդուզարդարանք, բաղկացած հայելիից, սանրից և կօշիկներ կոճկելու կարթից. 15—19) Գարնիտուր, բաղկացած կրծքի 2 և մանժէտի 3 արտասահմանեան աշխատանքի զապոնկաներից «Մօդերն» ոճով, կամ թէ սրա փոխարէն կանանց սանրեր. 20) Ամերիկական գրչանի մկրատ. 21) Գրչանի դանակ. 22—24) Գրչանի մատիտ և գրիչ. 24) Ճանապարհորդական գրչանի թանաքաման. 25) Պարիզեան ստերէօսկօպ մեծացնող ապակիներով. 26—75) 50 լուսանկարչական գողտրիկ նկարներ ստերէօսկօպի համար. 76—100) 25 Carte postale, բաց նամակներ գեղեցիկ իւղանկարներով, որոնք կարող են մի ալբոմի զարդը դառնալ. 100—125) 25 լաւագոյն պօստային թուղթ. 126—150) 25 այդպիսի ծրար։ Բոլորի համար միայն 8 ր. 95 կ.։ Նոյն իրերը, խուլ ժամացոյցով—1 ռուբլով թանգ, այսինքն 9 ր. 95 կ., իսկ արծաթեայ խուլ ժամացոյցով միայն 16 ր. 95 կ.։

Ինչպէս տեսնում էք, սրանից էժան չէ կարող լինել։

✦ Ուղարկվում է և վերադիր վճարով ✦

Ծրարելը ձրի։ Գործադրութիւնը օրինակելի։ Ուղարկելու համար յաւելեալ առնըվում է Եւրոպական Ռուսաստան՝ 65 կ., իսկ Ասիական—95 կ.։

Լաւութեան լիակատար երաշխաւորութեամբ.

Պատուէրները հասցէագրել Московскій Центральный Складъ Часовъ

Խնդրում ենք չը խառնել վարշավեան ֆիրմաների հետ.

Москва, домъ Виноградова, № 126.

P. S. Փողով կամ նամականիշներով գրաւական ուղարկողներին իբրև նուէր ուղարկվում է գեղեցիկ քորոց փողպատի (գալստուկի) համար։

(կ. չ.) 36—33

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ

= ԾՈՑԻ և ՊԱՏԻ =

1909 Թ.

„ՇԻՐԱԿ“

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
(Տասնմէկերորդ տարի)

Բոլորովին նոր յաւելուածներով ճոխացրած ու հարստացրած և գունաւոր պատկերներով զարդարած։ Դիրքն ու ծաւալը բոլոր եղած հայ օրացոյցներից մեծ և արտաքինով շքեղ։

ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է վիճակագրութիւն ռուս. եկեղ. և վանական հողերի ու կալուածների։ Մուրհակների օրէնքներ և օրինակներ, չափ և կշիռ, դրամներ։ Դրոշմատուրք, բնակարանի հարկ, վարձատրութիւն նոտարների, զատական պրիստաւների, երդուեալ-հաւատարմատարների։ Պօստ և հեռագիր, պօստային նոր օրէնքներ, խնայողական դրամարաններ։ Զինուորագրական օրէնքներ, նորակոչ զինուորների չափը, անցագրեր և բողոքելու առեմաններ։ Կտակի օրէնքներ, օրինակներ, կեղծ ու անվաւեր կտակներ։ Հարուստ բժշկարան, առողջապահական խորհուրդներ—խմելու ջուրը, մարդկանց երկարակեցութիւնը։ Մարդու ընդունած սնունդը, սննդի նշանակութիւնը, ինչպէս է կատարվում մարսողութիւնը։ Հայցահատիկների մշակման նոր ձևը—հացաբոյսերի շերթել և նրա օգուտները, մեղուաբուծութեան օգտակարութիւնը, խորհուրդներ մեղուաբոյծներին։ Կառավարութեան ձևեր, ինչ է սահմանադրութիւնը, օսմանեան սահմանադրութիւնը, Թիւրքահայոց սահմանադրութիւնը։ Հիպնոտիզմ, երկրի սկզբնական վիճակը, գիւտեր տասղեր, մարդու սկզբնական լեզուն, աշխատանք, մահ և հիւանդութիւն, երազ, իշխանութեան ծագումը, մայրական սէր, թոքախտաւոր հօր կտակը, ծեր մշակի խորհուրդները երիտասարդներին, ամերիկական զօրքը։ Քաղաքավարական բարոյական ակնարկներ, և չորս թեւով գլուխեկներ, տնտեսական խորհուրդներ, պտուղների բժշկական նշանակութիւնը, աշխարհիս հրաշալիքները, շահի և սուլթանի ներքին կեանքը, գրքերի թշնամիները և գրադարանի ոչնչացումը, մարդու արժէքը հարուստների ժամանակ, մահվան վերջին վայրկեաններ։ Կենսագրութիւններ՝ Իզմիրլեան, Շահազիզ, Պռօշեան, Աբովեան, Դոդոխեան, Մուրացան և Սաթթար-խան (պարսից վերջին յեղափոխականը) իրանց գունաւոր պատկերներով։ Հանելուկներ, ռեպուսներ, զուարճալի վիճակարան։ Երեսների թիւ—300։

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է ընտիր մտքեր, աֆօրիզմներ, հարուստ ժամանակագրութիւն և բանաստեղծական փոքրիկ հատուածներ ամեն առաջին երեսի վրա, եկեղ. և ազգային տօների պատմական բացատրութիւններ, զանազան հեթանոսական սովորութիւններ, գիտական նորութիւններ, բնութեան երևոյթների բացատրութիւններ առողջապահական, բժշկական խրատներ, արհեստների վերաբերեալ օգտակար գիտելիքներ, եապոնացիների, հնդիկների, հալէպների և քրդերի կեանքից զուարճալի պատմութիւններ, պատմական նշանաւոր դէպքեր հայկական, ռուսական և եւրօպական կեանքից, հետաքրքիր թւեր և տեղեկութիւններ, ինչպէս են ծախսվում հասարակական գումարները, զինուորական ույժ և պատերազմական ծախքեր։ Հողը Ռուսաստանում, ում ձեռքին են հողերը։ Ազգային քնար—նորագոյն բանաստեղծութիւններ, աշուղական խաղեր—սիրոյ երգեր, հետաքրքիր տեղեկութիւններ բուսական և կենդանական աշխարհից, թռչունների և կենդանիների հետաքրքիր կողմերը, կենսագրութիւններ, զուարճալի դէպքեր մեծ մարդկանց կեանքից։ Ժողովրդական առածներ, երգեր, լէլէներ, զուարճալի նոր առակներ, տնային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր խրատներ, խոհարարական խորհուրդներ, հանելուկներ, շուտասելուկներ, վիճակներ և այլ զուարճալի տեղեկութիւններ։

ՏԱԽՏԱԿԸ յայտնի նկարչի գործ է, պատրաստված լիտօգրաֆիայում 6 գոյնով, ներկայացնում է Թիւրքահայ ժողովրդի առաջ խորտակված բանտի դռները, դահավիժված բռնութեան պահապան վիշապը, ջախջախված հայ տարկութեան շղթաները և Թիւրքահայ մանուկը ողջունում է հայրենիքի ազատութեան նոր տարին։

Գները՝ պատինը—50 կօպ., ծոցինը—20 կ., գումարով գնողներին զեղջ։

Դիմել՝ Александрополь типографія «Ширакъ», Карапету Апинянъ. Արտասահմանից—Alexandropoj Karapet Apinian (Caucase).

Ալէքսանդրապօլում չը դիմել ուրիշ ոչ մի հասցէով։

(չ. շ.) 8—6